

Učinkovitost europskih fondova u regionalnom razvoju Središnje Hrvatske

Galijan, Valentina

Master's thesis / Diplomski rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Science / Sveučilište u Zagrebu, Prirodoslovno-matematički fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:217:428903>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-09-07**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Faculty of Science - University of Zagreb](#)

Valentina Galijan

**Učinkovitost europskih fondova u regionalnom razvoju
Središnje Hrvatske**

Diplomski rad

**Zagreb
2019.**

Valentina Galijan

**Učinkovitost europskih fondova u regionalnom razvoju
Središnje Hrvatske**

Diplomski rad

predan na ocjenu Geografskom odsjeku
Prirodoslovno-matematičkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu
radi stjecanja akademskog zvanja
magistre geografije

**Zagreb
2019.**

Ovaj je diplomski rad izrađen u sklopu diplomskog sveučilišnog studija Geografija; smjer:
Prostorno planiranje i regionalni razvoj na Geografskom odsjeku Prirodoslovno-
matematičkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, pod vodstvom izv. prof. dr. sc.
Aleksandra Lukića.

Sveučilište u Zagrebu
Prirodoslovno-matematički fakultet
Geografski odsjek

Diplomski rad

Učinkovitost europskih fondova u regionalnom razvoju Središnje Hrvatske

Valentina Galijan

Izvadak: Cilj je ovoga rada analizirati učinkovitost europskih fondova u regionalnom razvoju Središnje Hrvatske analiziranjem prostorne distribucije europskih projekata, odnosno ugovorenih sredstava na županijskoj razini u petogodišnjem razdoblju članstva Hrvatske u Europskoj uniji. Daje se kratki uvid u postignuća Hrvatske i regije Središnja Hrvatska u navedenom razdoblju te se analizira novi indeks razvijenosti, kao i potencijali i mogućnosti jedinica lokalne i regionalne samouprave. Prema Operativnim programima „Konkurentnost i kohezija“, „Učinkoviti ljudski potencijali“ te Programu ruralnog razvoja, analiziraju se područja koja su najviše i najmanje iskoristila svoje potencijale, odnosno promatra se njihova prostorna diferenciranost u aspektu iskorištavanja fondova, a najznačajniji projekti koji su pripomogli razvoju na lokalnoj ili regionalnoj razini, kao primjeri dobre prakse, detaljnije su analizirani. Kako bi se upotpunila metodologija obrade statističkih podataka, obavljani su intervjui s regionalnim koordinatorima županija Središnje Hrvatske kao lokalnim stručnjacima kako bi se unaprijedilo znanje o iskorištenosti, učinkovitosti te kako bi se uključili njihovi stavovi, mišljenja i savjeti za planiranje budućega razvoja. Motivacija je za pisanje ovoga rada svijest o nedovoljnoj iskorištenosti europskih fondova i potencijala prostora, što se proučava s ciljem povećanja iskorištenosti fondova i njihova pozitivnoga učinka na razvoj promatrane regije.

59 stranica, 26 grafičkih priloga, 8 tablica, 23 bibliografske reference; izvornik na hrvatskom jeziku

Ključne riječi: europski fondovi, regionalni razvoj, indeks razvijenosti, Središnja Hrvatska

Voditelj: izv. prof. dr. sc. Aleksandar Lukić

Povjerenstvo: izv. prof. dr. sc. Aleksandar Lukić
prof. dr. sc. Zoran Stiperski
doc. dr. sc. Petra Radeljak Kaufmann

Tema prihvaćena: 8. 2. 2018.

Rad prihvaćen: 7. 2. 2019.

Rad je pohranjen u Središnjoj geografskoj knjižnici Prirodoslovno-matematičkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Marulićev trg 19, Zagreb, Hrvatska.

BASIC DOCUMENTATION CARD

University of Zagreb
Faculty of Science
Department of Geography

Master Thesis

The effectiveness of European funds in the regional development of Central Croatia

Valentina Galijan

Abstract: This thesis aims to analyse the effectiveness of European funds in the regional development of Central Croatia by analysing the spatial distribution of the EU projects, i.e. contracted funding on the county level during the first five years of Croatian membership in the European Union. The economic achievements of Croatia and Central Croatia in the given period are described as well as an analysis of the newly devised Development index, as well as potentials and opportunities of the development of the local and regional administrative-territorial units. Based on the Operative programmes “Competitiveness and Cohesion”, “Efficient Human Resources” and the Rural Development Programme, areas with the highest and lowest usage of respective potential are analysed, and spatial variability of funding utilisation is investigated. Special attention is given to those projects that significantly fuelled local or regional development. To supplement the statistical data analysis and improve our understanding of the EU funding utilisation, regional coordinators of the counties of Central Croatia were interviewed and asked for their opinions and suggestions for future development. This research is motivated by awareness regarding insufficient utilisation of EU funding and potentials of the area with the primary aim of increasing the utilisation of EU funds and, consequentially, their positive effect on regional development of Central Croatia.

59 pages, 26 figures, 8 tables, 23 references; original in Croatian

Keywords: European funds, regional development, Development index, Central Croatia

Supervisor: Aleksandar Lukić, PhD, Associate Professor

Reviewers: Aleksandar Lukić, PhD, Associate Professor
Zoran Stiperski, PhD, Full Professor
Petra Radeljak Kaufmann, PhD, Assistant Professor

Thesis title accepted: 08/02/2018

Thesis accepted: 07/02/2019

Thesis deposited in Central Geographic Library, Faculty of Science, University of Zagreb, Marulićev trg 19, Zagreb, Croatia

SADRŽAJ RADA

1. Uvod	1
1.1. Pregled dosadašnjih istraživanja	3
1.2. Pojmovi i definicije.....	4
1.3. Ciljevi rada i hipoteze	6
2. Metodologija istraživanja	8
2.1. Analiza prostorne distribucije europskih projekata u Središnjoj Hrvatskoj	9
2.1.1. Operativni program Konkurentnost i kohezija 2014-2020	9
2.1.2. Operativni program Učinkoviti ljudski potencijali 2014-2020.....	9
2.1.3. Program ruralnog razvoja.....	9
2.2. Intervjuiranje posrednika u dobivanju sredstava iz europskih fondova	10
3. Razvojni potencijali Središnje Hrvatske.....	12
3.1. Fizičko-geografske karakteristike	14
3.2. Historijsko-geografski razvoj	15
3.3. Ljudski resursi-demografske karakteristike.....	17
3.4. Gospodarske karakteristike	21
4. Hrvatska u Europskoj uniji.....	28
4.1. Očekivanja od ulaska Hrvatske u Europsku uniju	28
4.2. Značaj usklađivanja zakonodavnog okvira s ciljem urbano-ruralnog razvoja	29
4.3. Uloga operativnih programa i europskih fondova u regionalnom razvoju.....	30
5. Rezultati.....	33
5.1. Analiza prostorne distribucije europskih projekata u Središnjoj Hrvatskoj	33
5.1.1. Operativni program Konkurentnost i kohezija 2014-2020	33
5.1.2. Operativni program Učinkoviti ljudski potencijali 2014-2020.....	35
5.1.3. Program ruralnog razvoja.....	38
5.2. Intervjuiranje posrednika u dobivanju sredstava iz europskih fondova	40
6. Odabrani primjeri dobre prakse.....	45
7. Zaključak	52
Zahvala	54
Popis literature.....	55
Popis izvora	57
Prilozi	

1. Uvod

Prostornu strukturu Republike Hrvatske obilježavaju izraziti regionalni dispariteti. Stupanj društveno-gospodarske razvijenosti razlikuje se u pojedinim dijelovima države: dok određene regije ili gradovi napreduju, istovremeno postoje dijelovi koji stagniraju ili u potpunosti nazaduju te su prepušteni propadanju. Najrazvijenije dijelove najčešće čine urbani centri hrvatskih makroregija (Zagreb, Split, Rijeka, Osijek), dok se u njihovoj blizini vrlo često nalaze urbani i ruralni prostori s brojnim razvojnim problemima. Zbog toga je razmatranje problematike regionalnog razvoja vrlo važno jer svaki prostor, posebice onaj koji ima vrlo povoljnu fizičko-geografsku osnovu, treba strateški razvijati i održivo koristiti.

Ulaskom Republike Hrvatske u Europsku uniju otvorile su se značajne financijske mogućnosti povezane s tematikom regionalnog razvoja na području europskih fondova i financiranja projekata kroz instrumente kohezijske politike. Regionalna politika, u kontekstu fondova Europske unije, podrazumijeva i naglašava važnost pokretanja ekonomskih procesa i korištenje resursa koji rezultiraju učinkovitim i održivim regionalnim razvojem. U novom financijskom razdoblju, 2014. – 2020., Hrvatskoj je na raspolaganju ukupno 10,7 milijardi eura sredstava iz europskih strukturnih i investicijskih fondova, što je gotovo osam puta više nego u prethodnom sedmogodišnjem razdoblju. Ta je sredstva potrebno ugovoriti, a zatim i iskoristiti kako bi se poboljšao razvoj i utjecalo na ujednačenje regija koje se, između ostalog, postiže sredstvima koja su prvenstveno namijenjena za poticanje otvaranja novih radnih mjesta i stvaranje snažnijeg i konkurentnijeg gospodarstva.

Iako joj stoje vrlo velika sredstva na raspolaganju, Republika Hrvatska i dalje nedovoljno koristi sredstva predviđena za njezin razvoj, a istovremeno su joj vrlo potrebna s obzirom na sve aktualne probleme s kojima se suočava ovisno o promatranim regijama, gradovima ili naseljima. Gotovo 90 % teritorija Republike Hrvatske čine ruralni prostori u kojima se nalazi mnoštvo malih naselja vrlo disperzne naseljenosti koja se suočavaju s velikim problemima poput slabije prometne dostupnosti ili nedostatne infrastrukturne opremljenosti i koja su ujedno suočena s vrlo ozbiljnim demografskim i socio-

ekonomskim problemima koji utječu na (ne)razvijenost prostora (Lukić, 2012). Problematika regionalnog razvoja općenito sve je naglašenija u posljednjih dvadesetak godina kada su, poradi ratnih prilika i gospodarske tranzicije, te razlike u cijeloj Hrvatskoj još više došle do izražaja, posebice ako uzmemo u obzir da je stanovništvo, čiji se ukupni broj u Hrvatskoj iz godine u godinu smanjuje, temeljni agens gospodarskog rasta i čimbenik preobrazbe regionalnih struktura, a uz to i jedan od ključnih parametara regionalnog razvoja (Pejnović, 2004). Stoga je osnovni cilj ovoga rada analizirati učinkovitost europskih fondova u regionalnom razvoju Središnje Hrvatske kao jedne vrlo kompleksne regije, analiziranjem prostorne distribucije europskih projekata, odnosno distribucije ugovorenih sredstava na županijskoj razini u petogodišnjem razdoblju članstva Hrvatske u Europskoj uniji kako bi se uvidjelo kako se koriste potencijali koje Europska unija daje te uvidjeli razlozi i mogućnosti za promjenu stanja u županijama koje zaostaju u odnosu na druge županije u okruženju. Motivacija je za pisanje ovoga rada svijest o nedovoljnoj iskorištenosti europskih fondova i potencijala prostora koji se proučava s ciljem povećanja iskorištenosti fondova i njihova pozitivnoga učinka na razvoj promatrane regije.

Prostorni obuhvat istraživanja čini prostor regije Središnje Hrvatske, prostor koji ujedno predstavlja težište naseljenosti i gospodarskog razvoja, prostor na kojem još uvijek postoje mjesta gdje su vrlo vidljive ratne posljedice, ali ujedno i prostor čiji pojedini dijelovi mogu biti uzor razvoja cijeloj Hrvatskoj. Rad je koncipiran u nekoliko ključnih poglavlja. Nakon uvoda, predstavljanja osnovnih ciljeva i hipoteza, predstavlja se metodologija istraživanja, odnosno upotreba kvantitativnog i kvalitativnog pristupa istraživanju navedene teme. Zatim slijedi detaljnije upoznavanje s prostorom regije i njezinim osnovnim obilježjima te općenito s postignućima Hrvatske kao članice Europske unije u petogodišnjem razdoblju. Prezentiraju se rezultati istraživanja prema operativnim programima po županijama te rezultati provedenih intervjua. U posljednjem dijelu izdvajaju se primjeri dobre prakse te smjernice za budući razvoj.

1.1. Pregled dosadašnjih istraživanja

Za potrebe provođenja ovog istraživanja, ali i za pisanje rada uopće, proučena su brojna domaća i strana istraživanja, znanstveni članci, knjige te različite publikacije vezane uz europske fondove. Tematika europskih fondova vrlo je atraktivna i aktualna s obzirom na zastupljenost u literaturi različitih struka kao što su ekonomija, pravo, sociologija, politologija, geografija i brojne druge, u čemu se očituje multidisciplinarnost teme. S geografskog aspekta ona nije toliko izražena, koliko je izražena tema regionalnog razvoja i strateškog planiranja razvoja prostora. S obzirom na koncept rada, pregled dosadašnjih istraživanja može se podijeliti na nekoliko dijelova. U prvom dijelu govori se općenito o regionalizaciji i razlozima odabira regije Središnja Hrvatska, pri čemu se ističe regionalizacija Ivana Crkvenčića iz 1974. godine „Regionalizacija SR Hrvatske“, zatim novija regionalizacija Damira Magaša iz 2013. godine „Geografija Hrvatske“. Uz to su se i drugi geografi, od kojih su se istaknuli Veljko Rogić (1983), Milan Vresk (1995), Andrija Bogar (1999), Aleksandar Toskić i Dražen Njegač (2015) bavili regionalizacijom u svojim znanstvenim radovima i uglavnom su ih bazirali na prirodno-geografskoj osnovi i/ili gospodarskom stanju u prostoru ili sličnim čimbenicima. Drugi dio rada odnosi se na problematiku regionalnog razvoja. Na razini Europske unije razlikama u regionalnom razvoju pozornost se posvećuje već prvim proširivanjem 1970-ih godina, a svakim daljnjim proširivanjem te su razlike još više dolazile do izražaja. U literaturi se primjećuje da je najveći broj radova nastao nakon najvećeg proširenja 2004. godine, kada su razlike u regionalnom razvoju bile na najvišoj razini jer je tada uključeno čak deset novih država članica. Brojni su se autori bavili tom tematikom, poput N. Adamsa, J. Aldena, N. Harris (2006), A. Faludija (2009), a svi su u svojim radovima pratili razvoj prostornog i regionalnog planiranja u kontekstu razvoja Europske unije. Od domaćih radova ističe se rad vrlo slične tematike M. Burić Pejčinović „Učinkovitost korištenja pretprijetnim fondovima Europske unije u Hrvatskoj“ (2010). S aspekta urbano-ruralnih odnosa i regionalnog razvoja, velik je doprinos domaćoj literaturi *Mozaik izvan grada – tipologija ruralnih i urbaniziranih naselja Hrvatske* A. Lukića iz 2012. godine, gdje je izrađena stručna tipologija svih naselja u Hrvatskoj na temelju prirodno-geografskih i društveno-geografskih varijabli, čime je određena razina njihova razvoja. Kada je prostor definiran, uslijedila je obrada podataka o prostornom položaju, historijsko-geografskom razvoju te demografskim i socio-ekonomskim problemima. Mnoštvo autora bavilo se proučavanjem dijelova prostora unutar regije i procesima koji su karakteristični za nju i Hrvatsku

općenito (Gelo, 1999; Magaš, 2013; Mečev i Vudrag, 2012; Pejnović, 2004; Pokos, 2017; Žvić, 2003). Proučena je i nekolicina publikacija o Europskoj uniji, operativni programi (OP Konkurentnost i kohezija, OP Učinkoviti ljudski potencijali i Program ruralnog razvoja) te zakonodavni okvir važan za teme regionalnog razvoja i iskorištavanja fondova Europske unije, pri čemu se prvenstveno misli na Zakon o lokalnoj i područnoj (regionalnoj) samoupravi (NN 123/17), Zakon o regionalnom razvoju Republike Hrvatske (NN 147/14), (NN 123/2017) i Zakon o uspostavi institucionalnog okvira za provedbu europskih strukturnih i investicijskih fondova u Republici Hrvatskoj u financijskom razdoblju od 2014./2020. (NN 92/2014).

1.2. Pojmovi i definicije

Radi boljeg razumijevanja istraživanja, u nastavku su dana obrazloženja često korištenih pojmova relevantnih u pitanju zakonskog okvira važnog za teme regionalnog razvoja i iskorištavanja fondova Europske unije.

Zakon o regionalnom razvoju Republike Hrvatske (NN 147/14), (NN 123/2017)

- **Cilj politike regionalnog razvoja** jest pridonijeti društveno-gospodarskom razvoju Republike Hrvatske u skladu s načelima održivog razvoja stvaranjem uvjeta koji će svim dijelovima zemlje omogućavati jačanje konkurentnosti i realizaciju vlastitih razvojnih potencijala.
- **Indeks razvijenosti** je kompozitni pokazatelj koji se računa kao prilagođeni prosjek standardiziranih vrijednosti društveno-gospodarskih pokazatelja radi mjerenja stupnja razvijenosti JLP(R)S-a u određenom razdoblju.
- **Javno-pravno tijelo** može biti tijelo državne uprave, drugo državno tijelo, tijelo jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave i pravna osoba koja ima javne ovlasti.
- **Lokalna razvojna agencija** – pravna osoba osnovana s ciljem učinkovite koordinacije i poticanja razvoja na lokalnoj razini.
- **Nacionalni razvojni dokumenti** – strateški dokumenti koje je donijela Vlada Republike Hrvatske, odnosno Hrvatski sabor, kojima se utvrđuju temeljni nacionalni razvojni ciljevi i drugi ključni elementi pojedinih javnih politika.

- **Planski dokumenti politike regionalnog razvoja** – Strategija regionalnog razvoja Republike Hrvatske, županijska razvojna strategija te strategija razvoja urbanog područja.
- **Područja s razvojnim posebnostima** – geografska područja koja se prema svojim prirodno-geografskim te društveno-gospodarskim i demografskim obilježjima mogu izdvojiti od ostalih područja Republike Hrvatske te kao takva zahtijevaju poseban programsko-planski pristup nositelja politike regionalnoga razvoja.
- **Politika regionalnog razvoja** – označava cjelovit i usklađen skup ciljeva, prioriteta, mjera i aktivnosti usmjerenih na poticanje dugoročnoga gospodarskog rasta i ukupno povećanje kvalitete života, sukladno načelima održivog razvoja dugoročno usmjerenog na smanjenje regionalnih razlika.
- **Potpomognuto područje** – područje Republike Hrvatske koje je na temelju indeksa razvijenosti ocijenjeno kao područje koje prema stupnju razvijenosti zaostaje za nacionalnim prosjekom i čiji je razvoj potrebno dodatno poticati.
- **Regionalni razvoj** – dugoročni proces unapređenja održivog gospodarskog i društvenog razvoja nekog područja koji se ostvaruje prepoznavanjem, poticanjem i upravljanjem razvojnim potencijalom tog područja.
- **Regionalni koordinator** – pravna osoba, odnosno upravno tijelo osnovano s ciljem učinkovite koordinacije i poticanja regionalnog razvoja za područje jedinice područne (regionalne) samouprave.
- **Statistička regija** – prostorna jedinica za statistiku 2. razine, odnosno NUTS 2 regija koja se definira prema kriterijima utvrđenim u Uredbi (EZ) broj 1059/2003. Europskog parlamenta i Vijeća od 26. svibnja 2003. o uspostavi Zajedničke klasifikacije prostornih jedinica za statistiku (NUTS).
- **Strategija regionalnog razvoja Republike Hrvatske** temeljni je planski dokument politike regionalnoga razvoja kojim se utvrđuju ciljevi i prioriteta regionalnog razvoja Republike Hrvatske te način njihova postizanja, područja s razvojnim posebnostima, kao i međusobni odnos i aktivnosti tijela državne uprave i drugih sudionika regionalnog razvoja uključenih u provedbu Strategije.

Zakon o uspostavi institucionalnog okvira za provedbu europskih strukturnih i investicijskih fondova u Republici Hrvatskoj u financijskom razdoblju od 2014./2020. (NN 92/2014)

- *ESI fondovi koji se provode u Republici Hrvatskoj jesu: Europski fond za regionalni razvoj (ERFR), Europski socijalni fond (ESF), Kohezijski fond, Europski fond za pomorstvo i ribarstvo (ERFR) te Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj (ERFR).*
- *Sredstva ESI fondova u Republici Hrvatskoj koriste se na temelju sljedećih Programa:*

Programi kojima se podržava cilj „Ulaganje za rast i radna mjesta“:

- a) Operativni program „Konkurentnost i kohezija“, financiran iz ERFR-a i Kohezijskog fonda*
- b) Operativni program „Učinkoviti ljudski potencijali“, financiran iz ESF-a.*

1.3. Ciljevi rada i hipoteze

Osnovni cilj ovoga rada jest pridonijeti spoznaji o iskorištavanju i učinkovitosti europskih fondova u regionalnom razvoju Središnje Hrvatske. Središnja Hrvatska promatra se kao vrlo kompleksna regija različitih trendova i smjerova razvoja, pri čemu je stavljen naglasak na analiziranje prostorne distribucije ugovorenih sredstava europskih projekata na županijskoj razini u petogodišnjem razdoblju članstva Hrvatske u Europskoj uniji.

Glavna ideja rada bila je uvidjeti kako se koriste financijski potencijali koje Europska unija daje, koja od županija i koliko koristi, odnosno provodi projekte i kakav je njihov učinak. Također, ovim radom željeli su se uvidjeti razlozi postojećeg stanja u regiji Središnja Hrvatska (demografski i gospodarski aspekt) i načini kako bi se nepovoljni trendovi mogli promijeniti kod županija koje zaostaju u odnosu na druge županije u okruženju. Iz dosadašnjih saznanja o predmetu istraživanja moguće je postaviti nekoliko hipoteza, koje će se ovim radom potvrditi ili opovrgnuti, a to su:

H1 U petogodišnjem članstvu Hrvatske u Europskoj uniji svake se godine povećava broj ugovorenih projekata sufinanciranih iz europskih fondova.

H2 Velike su razlike u iskorištavanju europskih fondova između razvijenijeg sjevernog dijela regije i nerazvijenog južnog dijela.

H3 Gradovi kao jedinice lokalne samouprave povlače više sredstava iz europskih fondova nego općine.

H4 Najveći pozitivni doprinos projekata sufinanciranih iz europskih fondova su veliki infrastrukturni projekti te nova radna mjesta.

H5 Kako bi se stanje iskorištavanja europskih fondova poboljšalo najvažnije je reduciranje administrativnih postupaka.

H6 Europski fondovi imaju velik utjecaj na regionalni razvoj regije.

Izložene hipoteze provjerit će se istraživačkim postupkom čiji će rezultat biti donošenje zaključnih postavki o ovoj temi.

2. Metodologija istraživanja

Pri provedbi istraživanja korištene su kvantitativne i kvalitativne metode. Kvantitativni pristup ogleda se u metodama prikupljanja relevantnih podataka o regiji Središnja Hrvatska, o operativnim programima općenito, indeksu razvijenosti i drugim podacima, zatim analizi i interpretaciji brojnih statističkih podataka o broju ugovorenih projekata te njihovoj ukupnoj vrijednosti. Kvalitativni pristup ogleda u provođenju polustrukturiranih intervjua s regionalnim koordinatorima županija.

Vremenski obuhvat istraživanja obuhvaća period od srpnja 2018. godine do polovice siječnja 2019. godine. U prvom dijelu navedenog perioda prikupljali su se kvantitativni podaci, dok je u drugoj polovici naglasak bio na pisanju rada i prikupljanju i obradi kvalitativnih podataka, odnosno provođenju polustrukturiranih intervjua s regionalnim koordinatorima kao lokalnim stručnjacima na terenu koji su dobro upoznati s potrebama prostora te mogu dati adekvatne savjete, ideje i smjernice za poboljšanje postojećeg stanja iskorištavanja europskih fondova.

Prostorni obuhvat istraživanja čini prostor regije Središnja Hrvatska koji se promatra na razini 8 županija (Međimurska, Varaždinska, Koprivničko-križevačka, Krapinsko-zagorska, Zagrebačka, Bjelovarsko-bilogorska, Karlovačka, Sisačko-moslavačka županija) i Grada Zagreba.

Primarni i najvažniji izvor statističkih podataka za istraživanje predstavljaju podaci Ministarstva regionalnog razvoja i fondova Europske unije (koji se objavljuju periodički bez unaprijed definiranog roka). Ostali su relevantni izvori različite publikacije Europske unije te podaci Državnog zavoda za statistiku. Podaci o alokaciji projektnih sredstava prikazuju se najčešće na razini jedinica područne (regionalne) samouprave zbog nedostupnosti podataka na razini jedinica lokalne samouprave. Za druge pokazatelje podaci koji su dostupni na nižim prostornim razinama prikazuju se na razini jedinica lokalne samouprave ili naselja. Prostorne analize i izrada kartografskih priloga u svrhu vizualiziranja podataka (korišteni su osnovni slojevi dobiveni na Geografskom odsjeku: naselja, općine, prometnice, DEM, rijeke) izrađeni su u GIS softveru ArcMap 10.4.

2.1. Analiza prostorne distribucije europskih projekata u Središnjoj Hrvatskoj

2.1.1. Operativni program „Konkurentnost i kohezija 2014 –2020“

Operativni program „Konkurentnost i kohezija 2014. –2020.“ vrlo je važan za istraživanje kao temeljni programski dokument kojim se provodi kohezijska politika Europske unije i kojim se doprinosi cilju ulaganje za rast i radna mjesta kroz poticanje ulaganja u infrastrukturne investicije (u područjima prometa, energetike, zaštite okoliša, ICT-a) i pružanje potpore razvoju poduzetništva i istraživačkih djelatnosti (OP Competitiveness and Cohesion, Europska komisija). Analiziraju se podaci objavljeni 31. kolovoza 2018. godine koji ukazuju na broj projekata na razini županije, zatim kumulativnu vrijednost ugovorenih sredstava (u HRK i EUR) te udjele iskorištenosti na razini županija u petogodišnjem razdoblju.

2.1.2. Operativni program „Učinkoviti ljudski potencijali 2014 –2020“

Operativni program „Učinkoviti ljudski potencijali“ također ima vrlo važnu ulogu u regionalnom razvoju, a time i ovom istraživanju, kroz glavne ciljeve programa koji se odnose na rast zapošljavanja i jačanje socijalne kohezije u Hrvatskoj. Pritom su razrađena ulaganja u četiri temeljna područja: mjere za potporu pristupu održivom i kvalitetnom zapošljavanju, osiguravanje adekvatno usklađenih znanja i vještina s potrebama tržišta rada, aktivnosti vezane uz socijalno uključivanje te potporu javnoj upravi (razvoj e-uprave i slično) (OP Efficient Human Resources 2014 – 2020, Europska komisija). Analiziraju se podaci objavljeni 31. kolovoza 2018. godine koji ukazuju na broj projekata na razini županije, zatim kumulativnu vrijednost ugovorenih sredstava (u HRK i EUR) te udjele iskorištenosti na razini županija u petogodišnjem razdoblju.

2.1.3. „Program ruralnog razvoja“

Posljednji je „Program ruralnog razvoja“ kojim je definirano 18 mjera koje imaju za cilj povećanje konkurentnosti hrvatske poljoprivrede, šumarstva i prerađivačke industrije, ali i unaprjeđenje životnih i radnih uvjeta u ruralnim područjima uopće, što je vrlo važno s obzirom na to da gotovo 90% teritorija Republike Hrvatske čine upravo ruralni prostori (Rural Development Programme of the Republic of Croatia for the Period 2014 –2020). Analiziraju se podaci objavljeni 31. kolovoza 2018. godine koji ukazuju na broj projekata

na razini županije, zatim kumulativnu vrijednost ugovorenih sredstava (u HRK i EUR) te udjele iskorištenosti na razini županija u petogodišnjem razdoblju.

2.2. Intervjuiranje posrednika u dobivanju sredstava iz europskih fondova

Kvalitativna metoda odnosi se na provođenje polustrukturiranih intervjua s regionalnim koordinatorima. Metoda provođenja polustrukturiranih intervjua zapravo je dvosmjerni dijalog u kojemu istraživač mora održavati ravnotežu između fleksibilnosti i provedbe predviđenoga plana ispitivanja, pri čemu su moguća odstupanja od pitanja ovisno o tijeku razgovora (Portal Hrvatsko strukovno nazivlje). Regionalni koordinatori odabrani su kao lokalni stručnjaci na terenu koji su dobro upoznati s potrebama prostora te mogu dati adekvatne savjete, ideje i smjernice za poboljšanje postojećeg stanja iskorištavanja europskih fondova. Prema Zakonu o regionalnom razvoju Republike Hrvatske (NN 147/14), regionalni je koordinator pravna osoba, odnosno upravno tijelo osnovano s ciljem učinkovite koordinacije i poticanja regionalnog razvoja za područje jedinice područne (regionalne) samouprave. Njegova se uloga očituje u obavljanju sljedećih poslova od općeg gospodarskog interesa za jedinicu područne (regionalne) samouprave:

- koordiniranje i sudjelovanje u izradi županijskih razvojnih strategija i drugih strateških razvojnih dokumenata na području županije
- koordiniranje izrade akcijskih planova za provedbu županijskih razvojnih strategija, praćenje i poticanje provedbe županijskih razvojnih strategija
- sudjelovanje u koordinaciji izrade i provedbe strategija razvoja urbanih područja te strategija razvoja jedinica lokalne samouprave s područja županije
- koordiniranje poslova vezanih uz središnju bazu
- koordiniranje poslova poticanja regionalne konkurentnosti i sudjelovanje u poslovima poticanja urbanog razvoja
- koordiniranje aktivnosti jedinica lokalne samouprave vezanih uz regionalni razvoj te sudjelovanje u pripremi i provedbi razvojnih projekata jedinica lokalne samouprave
- obavljanje administrativnih i stručnih poslova za potrebe rada županijskog partnerstva
- sudjelovanje u radu županijskog partnerstva i partnerskog vijeća statističke regije te partnerskog vijeća urbanog područja

- sudjelovanje u pripremi i provedbi razvojnih projekata čiji su nositelji javnopravna tijela od interesa za društveni i gospodarski razvoj županije i statističke regije te cijele Hrvatske, a posebno projekata sufinanciranih sredstvima iz strukturnih i investicijskih fondova Europske unije
- sudjelovanje u pripremi i provedbi zajedničkih razvojnih projekata s drugim jedinicama lokalne i područne (regionalne) samouprave
- suradnja s drugim regionalnim koordinatorima radi pripreme i provedbe zajedničkih projekata
- sudjelovanje u provedbi programa Ministarstva i drugih središnjih tijela državne uprave
- obavljanje i drugih poslova sukladno Zakonu.

S obzirom na njihove funkcije, regionalni koordinatori smatraju se vrlo relevantnim u poznavanju potreba na lokalnoj i regionalnoj razini, zbog čega je odlučeno intervjuirati sve direktore/ravnatelje upravnih tijela koji su regionalni koordinatori županija Središnje Hrvatske. Upit kao molba za intervjuiranje poslan je 15. prosinca te su intervjui provedeni do 10. siječnja 2018. godine. U tom periodu provedeno je ukupno 9 intervjua s regionalnim koordinatorima županija Središnje Hrvatske.

Tab.1. Popis regionalnih koordinatora na području županija Središnje Hrvatske

Županija	Regionalni koordinator
Bjelovarsko-bilogorska županija	Razvojna agencija Bjelovarsko-bilogorske županije
Karlovačka županija	Regionalna razvojna agencija Karlovačke županije
Koprivničko-križevačka županija	Regionalna razvojna agencija Koprivničko-križevačke županije
Krapinsko-zagorska županija	Zagorska razvojna agencija
Međimurska županija	Javna ustanova za razvoj Međimurske županije REDEA
Sisačko-moslavačka županija	Javna ustanova Regionalni koordinator Sisačko-moslavačke županije
Varaždinska županija	Javna ustanova za regionalni razvoj Varaždinske županije
Zagrebačka županija	Regionalna razvojna agencija Zagrebačke županije d.o.o. za promicanje regionalnog razvoja ZACORDA
Grad Zagreb	Razvojna agencija Zagreb za koordinaciju i poticanje regionalnog razvoja

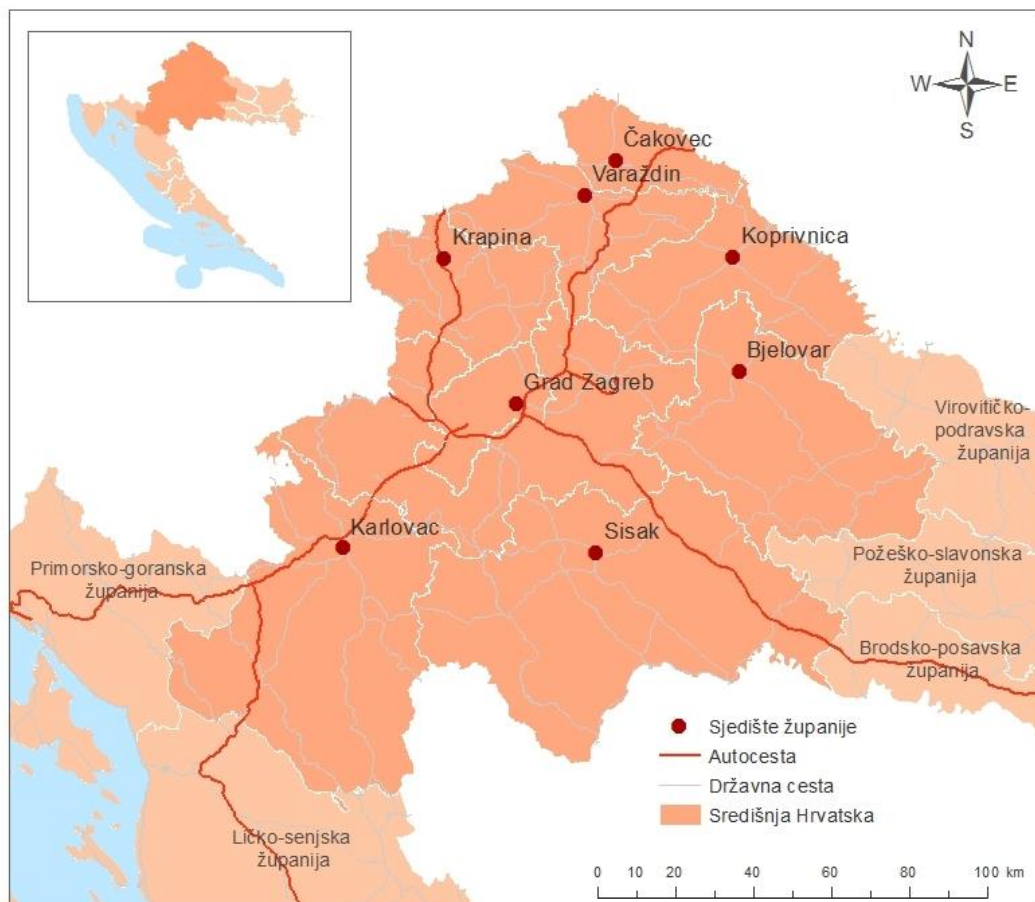
Izvor: Agencija za regionalni razvoj Republike Hrvatske, www.arr.hr (20.9.2018.)

2. Razvojni potencijali Središnje Hrvatske

Svaki prostor može se raščlaniti na pojedine dijelove – regije. Regionalizacija predstavlja polazište u regionalnom planiranju, ona nije cilj već sredstvo planiranja (Vresk, 1990). Regionalizacija nekog prostora može se provoditi s različitih polazišta i prema različitim metodama, što ovisi o namjeni, potrebama i ciljevima diferenciranja određenog prostora (Magaš, 2013). Stoga ne čudi što se u literaturi nailazi na različite oblike regionalizacija za isti prostorni obuhvat. U Hrvatskoj je jedna od najistaknutijih regionalizacija ona izrađena u okviru projekta „Regionalizacija SR Hrvatske“ (Crkvenčić, 1974), a sveobuhvatnošću se ističe novija regionalizacija Damira Magaša iz 2013. godine objavljena u monografiji „Geografija Hrvatske“. Uz to su se i drugi geografi, od kojih su se istaknuli Veljko Rogić (1983), Milan Vresk (1990, 1995), Andrija Bogonar (1999), Dražen Njegač i Dane Pejnović (2000), Aleksandar Lukić (2012), Aleksandar Toskić i Dražen Njegač (2015), bavili regionalizacijom u svojim znanstvenim radovima i uglavnom su ih bazirali na prirodno-geografskoj osnovi i/ili gospodarskom stanju u prostoru ili sličnim čimbenicima. Primjerice, prema Magašu (2013), najnovijoj objavljenoj knjizi posvećenoj upravo ovoj temi, postoje dva temeljna načela geografske regionalizacije. Prvo je načelo uvjetne homogenosti, odnosno fizionomska regionalizacija, a drugo je funkcionalno i gravitacijsko, odnosno nodalno (čvorišno i žarišno) načelo iz kojeg proizlazi nodalno-funkcionalna ili gravitacijska regionalizacija. Kako bi se regije utvrdile na što adekvatniji način, potrebno je kombinirati oba načela. Magaš je tako Hrvatsku podijelio na velike regionalne komplekse, Primorsku Hrvatsku, Panonsku i peripanonsku Hrvatsku te Gorsku Hrvatsku, uz odgovarajuću subregionalizaciju na manje sastavne prostorne cjeline. Prostor Zapadnog peripanonskog prostora uključuje Međimurje, Gornju Podravinu, Hrvatsko Zagorje, Koprivničko-đurđevačku Podravinu, Zagrebačku urbanu regiju, Kalničko-bilogorsko prigorje, Moslavačko-posavski prostor, Pokuplje te Kordunsko-banovinski prostor te kao takav odgovara u velikoj mjeri regiji Središnja Hrvatska, prostornog obuhvata ovog istraživanja.

U ovom istraživanju promatrani je prostor regija Središnja Hrvatska, pojam koji je ustaljen u geografskoj literaturi (koriste se još i nazivi Središnja hrvatska zavala, srednjohrvatska regija, Zapadni peripanonski prostor), ali ovisno o autorima uključuje ili isključuje manje dijelove spomenute regije. Zbog prepoznatljivosti pojma, područja težišta naseljenosti i

gospodarskog razvoja, ali i osobne povezanosti s promatranim prostorom, upravo je Središnja Hrvatska kao zaokružena cjelina određena kao prostor provedbe ovog istraživanja. Prostor Središnje Hrvatske smješten je u središnjem dijelu Republike Hrvatske, na zapadu je omeđen granicom sa Slovenijom te Primorsko-goranskom i Ličko-senjskom županijom, na sjeveru rijekama Murom i Dravom, odnosno granicom s Mađarskom, na istoku Virovitičko-podravskom, Požeško-slavonskom i Brodsko-posavskom županijom, a s južne strane rijekom Unom te granicom s Bosnom i Hercegovinom. Zbog dostupnosti podataka Ministarstva regionalnog razvoja i fondova Europske unije i Državnog zavoda za statistiku, s ciljem analiziranja regije, ista se promatra na razini 8 županija i Grada Zagreba te na razini jedinica lokalne samouprave. U ovom istraživanju, prema tome, regiju Središnja Hrvatska različitim potencijalima koji se analiziraju na temelju proučavanja njezinih fizičko-geografskih karakteristika, historijsko-geografskog razvoja, demografskih i gospodarskih kretanja čine Međimurska, Varaždinska, Koprivničko-križevačka, Krapinsko-zagorska, Zagrebačka, Bjelovarsko-bilogorska, Karlovačka, Sisačko-moslavačka županija i Grad Zagreb (sl.1.).

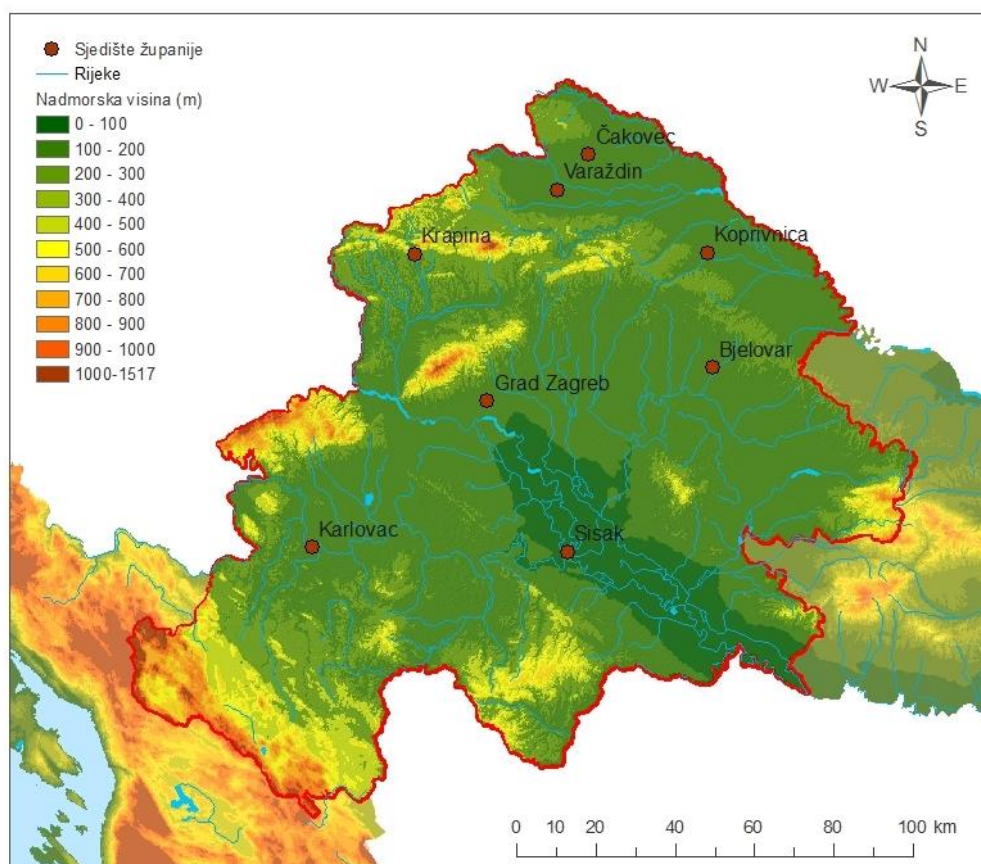

Sl.1. Položaj regije Središnja Hrvatska u Republici Hrvatskoj
Izvor: izradila autorica

Regija Središnja Hrvatska ima križišni prometni položaj (Sjeverozapadna Hrvatska – Jugoistočna Europa, Istočna Europa – zapadno Sredozemlje, Baltik – Jadran) te se duž njezinih glavnih prometnih pravaca ističu i osovine urbanizacije na ovom prostoru. Razvijena je mreža autocesta, a Grad Zagreb predstavlja jedno od najprometnijih čvorišta u ovom dijelu Europe u aspektu cestovnog, željezničkog, zračnog i telekomunikacijskog prometa. Regija sadrži veliki potencijal za daljnji rast i razvoj jer predstavlja težište naseljenosti i gospodarskog razvoja Republike Hrvatske. Gusto je naseljena, iznadprosječno urbanizirana i gospodarski razvijena te predstavlja hrvatsku regiju jezgre (Crkvenčić, 1974).

3.1. Fizičko-geografske karakteristike

Prostor Središnje Hrvatske jedna je od najznačajnijih i najistaknutijih prirodnih regija u Republici Hrvatskoj. Ujedno je i najprostranija hrvatska regija koja obuhvaća više od trećine državnog teritorija (Lukić, 2012). Regija zauzima prostor zapadnog hrvatskog međurječja s prijelaznim kordunskim prostorom prema Gorskoj Hrvatskoj (Magaš, 2013).

Sl.2. Fizička karta regije Središnja Hrvatska
Izvor: izradila autorica prema podacima Državne geodetske uprave

Prema kriteriju homogenosti, to je prostor s vrlo heterogenom reljefnom strukturom sa zastupljenim različitim tipovima relevantnih struktura gorskog reljefa, tercijarno-kvartarnim pobrđima i mlađim zavalama (Magaš, 2013). U geološkoj osnovi razlikuju se alpski, dinarski i panonski sektor. Na sl.2. prikazana je geomorfološka struktura reljefa prema nadmorskoj visini te hidrografska mreža regije Središnja Hrvatska. Na slici je vidljivo kako je područje regije iznimno pogodno s obzirom na to da najveći udio zauzimaju nizine do 200 m i pobrđa do 500 m nadmorske visine te je prožeto gustom riječnom mrežom, što čini taj prostor pogodnim za različite (poljoprivredne, stočarske i voćarske) djelatnosti, posebno pogodne za područje jugoistočnog dijela regije.

Klimatski je riječ o umjerenom kontinentalnom podneblju koje obilježava povećana vlažnost zbog utjecaja zračnih masa sa zapada. Povećana vlažnost posljedica je većih apsolutnih količina padalina koje i u najnižim ravničarskim dijelovima i brežuljkastim zonama prelaze 900 mm/god. Također, potrebno je istaknuti kako u ovome dijelu Hrvatske režim padalina pokazuje najmanje značajke kontinentalnog utjecaja, što najviše dolazi do izražaja u pojavi jesenskog maksimuma koji je po učestalosti značajniji od proljetnog. Godišnja ciklonalna aktivnost pokazuje velik utjecaj jugozapadnih strujanja zračnih masa i utjecaja submediteranskog kišnog režima. Povećana vlažnost odredila je značajke razmjerno slabe drenaže tog područja, koja je jasno uočljiva i u prirodnoj mreži tokova i u agrarnom krajoliku, gdje je, upravo zbog odvodnje uravnjenih površina, potrebna drugačija tehnika obrade zemljišta nego u sušnim krajevima (Magaš, 2013). Spomenute klimazonalne značajke uvjetovale su i raspored vegetacije na prostoru regije Sjeverna Hrvatska. Na prostoru regije prevladavaju zajednice hrasta kitnjaka i običnog graba, mjestimice se nalaze areali bukovih ili crnogoričnih sastojina u višim te hrasta lužnjaka u nižim poplavnim zonama. Tek na izdvojenim, dobro ispranim, strmijim i osunčanijim padinama pojavljuje se i zajednica crnoga graba, dok je razvoj bukovih šumskih zajednica na višim gorskim pobrđima iznad 460m nadmorske visine vrlo značajan.

3.2. Historijsko-geografski razvoj

Hrvatska je primjer zemlje koja je od nastanka određena spojem dijelova različitih prostornih europskih cjelina. Tako spoj Sredozemlja, Srednje Europe, Podunavlja i

Jugoistočne Europe određuje geografski položaj Hrvatske, prema čemu je Hrvatska srednjoeuropska (ujedno panonska i podunavska) i sredozemna zemlja, a navedeni utjecaji danas se očituju u velikom bogatstvu njezina historijsko-geografskog naslijeđa koje ima veliki potencijal za kulturnu i turističku valorizaciju.

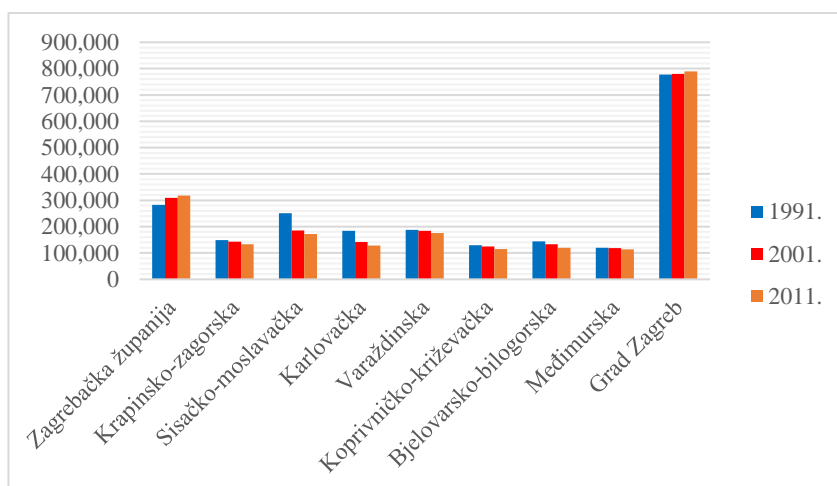
Prostor regije imao je različit tijek historijsko-geografskog razvoja. Najstarije gradsko naselje s dugom tradicijom u Središnjoj Hrvatskoj jest grad Sisak, čiji tragovi naseljenosti sežu još u rimsko razdoblje (Malić, 1981). Sjeverozapadni dijelovi regije (širi zagrebački prostor, Zagorje, Međimurje, Prigorje, gornja Podravina, sjeverno Pokuplje), i to ponajprije više zone, kontinuirano su naseljeni od ranog srednjeg vijeka do danas. Među najstarija srednjovjekovna naselja spadaju gradovi: Zagreb (1194), Varaždin (1209), Virovitica (1234), Petrinja (1240), Samobor (1242), Križevci (1252), Jastrebarsko (1257), Krapina (1347) i Koprivnica (Malić, 1981). Nekoliko stoljeća kasnije u južnom i istočnom dijelu regije naseljenost je, zbog utjecaja različitih povijesnih događanja, bila prekinuta u drugoj polovici 16. i u 17. st., nakon čega su ti krajevi (Kordun, Banovina (*Banija*), Lonjsko-ilovska zavala) ponovno naseljeni novim stanovništvom pa ih danas odlikuje složenija etnička struktura. Za vrijeme prodora Turaka nastaju dva nova veća gradska naselja u regiji Karlovac (1579) i Bjelovar (1756). U novijem razdoblju gradovi Središnje Hrvatske su se, zbog vanjskih utjecaja i podređenosti vanjskim centrima (Beču, Budimpešti, itd.), sve do kraja 19. stoljeća vrlo sporo razvijali. Posljedice takvog razvoja očitovale su se u vrlo siromašnoj mreži gradova. Kasnije, razvojem prerađivačke industrije, uslijedio je veliki priljev stanovništva, što je utjecalo na ubrzanje razvoja gradova te promjenu nacionalne strukture stanovništva (Njegač i Pejnović, 2000). Jači razvoj industrije, od kraja 19. st., potaknuo je pojačano doseljavanje stanovništva iz ruralnih krajeva pa se danas pojedini dijelovi Središnje Hrvatske ubrajaju među najurbaniziranija područja države. Tu se posebno mogu istaknuti šira gradska područja Zagreba, Velike Gorice, Varaždina, Karlovca i Siska.

Dvadeseto stoljeće obilježili su ratovi i promjene državnih granica. Nakon Prvog svjetskog rata Zagreb postaje vodeće industrijsko središte u novoj državi i ima sve veću urbanu primarnost koja se zadržala sve do danas kad u Zagrebu živi gotovo četvrtina stanovništva Republike Hrvatske te se i dalje taj broj povećava. Domovinski rat bio je posljednji veliki događaj koji je znatno utjecao na razvoj regije, odnosno na nazadovanje pojedinih njezinih dijelova (dijelovi Banovine i Korduna), nakon čega se dodatno povećao nerazmjer između

sjevernog i južnog dijela Središnje Hrvatske. Ratom oštećena područja dobila su priliku i veće šanse za obnovu i regeneraciju stavljanjem pod dodatnu zaštitu putem Zakona o područjima posebne državne skrbi, pri čemu je nastala podjela u tri skupine na razini gradova, općina i naselja. Najveći dio područja posebne državne skrbi regije opada na slabije razvijene dijelove Sisačko-moslavačke i Karlovačke županije. Uz takav oblik zakonodavne zaštite, potrebno je istaknuti kako su europski fondovi sjajna prilika za poboljšanje i razvoj takvih ratom pogođenih prostora, ali i cijele regije te Hrvatske općenito, o čemu će više riječi u nastavku rada.

3.3. Ljudski resursi – demografske karakteristike

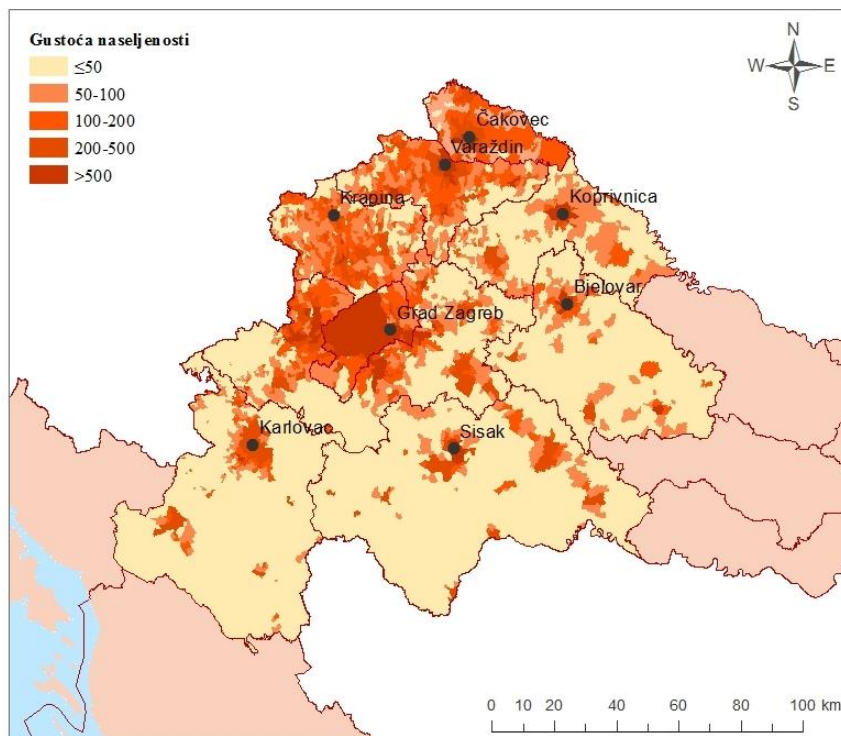
Broj i prostorna distribucija stanovništva predstavljaju neposredne pokazatelje atraktivnosti prostora, oni su ujedno odraz povijesti, ali i temeljni element njegove budućnosti (Lukić, 2012). Stanovništvo nekog prostora temeljni je nositelj gospodarskog razvoja na tom prostoru jer ono predstavlja osnovni demografski okvir za formiranje proizvodne (radne) snage koja pokreće i usmjerava sve djelatnosti u prostoru i tako direktno utječe na regionalni razvoj tog prostora (Živić, 2003). Ako ono bilježi brojne negativne trendove, sve mogućnosti razmatranja regionalnog razvoja dovode se u pitanje smislenosti i uopće mogućnosti realizacije ideja strategije razvoja određenog područja.

Sl.3. Broj stanovnika po županijama Središnje Hrvatske 1991., 2001. i 2011. godine
Izvor: Statistički ljetopis 2011. godine, Državni zavod za statistiku, www.dzs.hr

Današnju demografsku sliku Hrvatske obilježava nekoliko ključnih procesa: prirodna depopulacija, starenje stanovništva te veliki nerazmjer između dobnih skupina stanovništva. Na području županija regije Središnja Hrvatska živi ukupno 2.066.956 stanovnika (2011), što je 48,2 % stanovnika Republike Hrvatske, ali taj broj iz dana u dan

sve više opada i stanovništvo nestaje. Takva situacija nije novost, ona traje već duže vrijeme. Zabilježena je i u puno ranijem periodu, tako je, primjerice, u razdoblju od 1961. do 1981. godine konstatirano vrlo brzo starenje populacije u cjelini, posebno populacije u ruralnim područjima (Friganović, 1985). Depopulacija zahvaća 83,3% ruralnih i 8,9% urbanih naselja Središnje Hrvatske (Lukić, 2012). Ako se pogleda kretanje broja stanovnika na području županija Središnje Hrvatske u posljednjih trideset godina, vrlo je lako uočiti da većina njih u velikoj mjeri gubi stanovništvo. Od ukupno 9 županija, samo Grad Zagreb i Zagrebačka županija bilježe porast broja stanovnika zbog samog Zagreba kao vrlo privlačnog središta i sekundarnih centara razvoja u njegovom okruženju (Sesvete, Velika Gorica, Zaprešić i dr.), dok u svim ostalim županijama taj broj opada (sl.3.). Također, drugo vrlo važno obilježje regije vrlo je diferencirana i neravnomjerna naseljenost prostora koja se dobro predočava gustoćom naseljenosti. Sjeverozapadni dio regije, konkretnije područje Međimurske (156,1 st/km²), Varaždinske (139,4 st/km²) i sjeverni dio Krapinsko-zagorske (108,1st/km²) županije s Gradom Zagrebom je vrlo gusto naseljen (sl.4.). Navedene županije predstavljaju tradicionalno zone velike koncentracije stanovništva i gospodarskih djelatnosti koje su, prvenstveno zahvaljujući svom historijsko-geografskom razvoju koji nije uključivao prodore Osmanlija, zatim blizini Zagreba i drugih značajnijih centara (Varaždina i Čakovca), u snažnijoj diverzifikaciji i danas atraktivni i gusto naseljeni dijelovi Hrvatske (Lukić, 2012).

Sl.4. Gustoća naseljenosti naselja unutar županija Središnje Hrvatske 2011. godine
Izvor: Popis stanovništva 2011., Državni zavod za statistiku, www.dzs.hr

S druge strane, u jugoistočnom dijelu regije situacija je potpuno suprotna bez velike koncentracije stanovništva, izuzev nekolicine manjih gradova ili uzduž glavnih prometnica. Također, može se uočiti da su najslabije naseljeni prostori Sisačko-moslavačke i Karlovačke županije, posebno južni dijelovi Banovine i Korduna koji su pretrpjeli ratne posljedice koje se mogu uočiti i danas kroz veliku opustošenost naselja u tom području. U godinama agresije na Hrvatsku značajno je smanjen broj živorođenih, povećao se broj umrlih, a najveći utjecaj imale su vrlo izražene prisline migracije koje su obilježile prostornu strukturu tog vremena (Gelo, 1999). Iako, važno je istaknuti da se prostor cijele Hrvatske, a ne samo promatrane regije, nalazi u kasnijoj fazi demografske ostarjelosti koju obilježava prostorna homogenizacija procesa starenja kada dolazi do izjednačavanja razlika u stupnju ostarjelosti između perifernih, pograničnih područja i ostalih dijelova Hrvatske. Stanovništvo pograničnih područja (općina i gradova) time dobiva ulogu nositelja moguće prekogranične suradnje, no ta je uloga ograničena zbog nepovoljnih procesa, prije svega depopulacije i demografskog starenja koji negativno djeluju na opće društvene prilike i gospodarski razvoj (Nejašmić i Toskić, 2013).

Tab.2. Odabrani demografski pokazatelji (vitalni indeks, gustoća naseljenosti, koeficijent starenja i indeks starenja) na razini županija Središnje Hrvatske 2001. i 2011. godine

Županija	Vitalni indeks		Gustoća naseljenosti (st/km ²)		Koeficijent starosti		Indeks starenja	
	2001.	2011.	2001.	2011.	2001.	2011.	2001.	2011.
	Zagrebačka županija	85,4	98	101,2	103,8	19,5	22,1	79,8
Krapinsko-zagorska	59,8	63,1	115,9	108,1	22,4	23,5	94,7	112,6
Sisačko-moslavačka	64,2	57,9	41,5	38,6	24,8	26,2	109,8	131,1
Karlovačka	54	50,5	39,1	35,6	26,8	27,3	128,8	149
Varaždinska	79	72,9	146,4	139,4	21,1	22,8	87	107,3
Koprivničko-križevačka	70,3	68,9	71,2	66,1	22,4	23,8	94,4	110,5
Bjelovarsko-bilogorska	64,5	62,1	50,4	45,4	23,5	24,8	97,8	114,9
Međimurska	108,8	99,9	162,4	156,1	18,7	21,1	72	91,8
Grad Zagreb	87,2	100,2	1215,5	1232,5	20,8	23,6	93,7	118,9
Središnja Hrvatska	74,8	74,8	215,95	213,95	22,2	23,9	95,3	115,1
HRVATSKA	82,7	80,7	78,4	75,7	21,6	24,1	90,7	115

Izvor: Popis stanovništva 2011., Priopćenje broj 7.1.1. T2/2013, Državni zavod za statistiku (20.9.2018.)

Jedan je od odabranih pokazatelja stanja u prostoru i vitalni indeks (tab.2.) koji dobro prikazuje koliko se djece rađa u pojedinim županijama, odnosno koliki je omjer broja živorođenih u odnosu na sto umrlih osoba, a u ovom slučaju kolika je prirodna

depopulacija. U čak šest županija vitalni je indeks niži nego 2001. godine, a sam raspon među županijama vrlo je velik i kreće se od niskih 50,5 u Karlovačkoj županiji do 100,2 u Gradu Zagrebu. Sljedeći, već spomenuti pokazatelj jest gustoća naseljenosti koja je također u šest županija niža 2011. godine nego 2001. i kreće se u rasponu od 38,6 st/km² do 1232,5 st/km² u Gradu Zagrebu, zbog čega je prosječna gustoća naseljenosti regije oko 214 st/km². Indeks starenja, odnosno omjer starijih (65+) i mladih (0 –19) jedan je od najboljih indikatora starenja jer je najosjetljiviji na razlike ili promjene u dobnoj strukturi neke populacije, a ako se usporede podaci od 2001. i 2011. godine, vidljivo je u kolikom je to zamahu s obzirom na činjenicu da je porastao u svim županijama Središnje Hrvatske, kao i koeficijent starosti. Sama raspodjela vrijednosti ovih pokazatelja u velikoj je korespondenciji s gustoćom naseljenosti, pri čemu je vidljivo da najgušće naseljene županije sjeverozapadnog dijela regije ujedno imaju najpovoljnije vrijednosti indeksa starenja i koeficijenta starosti, dok je u jugoistočnom dijelu regije situacija potpuno suprotna iz prethodno spomenutih razloga.

Tab.3. Broj i udio mladog, starog i zrelog stanovništva po županijama Središnje Hrvatske 2011. godine

Županija	≤14	Udio	15-64	Udio	>64	Udio	Ukupno
Zagrebačka županija	51.854	16,3%	215.411	67,8%	50.341	15,9%	317.606
Krapinsko-zagorska	19.942	15,0%	89.545	67,4%	23.405	17,6%	132.892
Sisačko-moslavačka	25.013	14,5%	113.750	66,0%	33.676	19,5%	172.439
Karlovačka	17.330	13,4%	84.359	65,4%	27.210	21,1%	128.899
Varaždinska	27.117	15,4%	119.212	67,8%	29.622	16,8%	175.951
Koprivničko-križevačka	18.151	15,7%	76.937	66,6%	20.496	17,7%	115.584
Bjelovarsko-bilogorska	18.441	15,4%	79.310	66,2%	22.013	18,4%	119.764
Međimurska	19.221	16,9%	76.834	67,5%	17.749	15,6%	113.804
Grad Zagreb	116.059	14,7%	537.188	68,0%	136.770	17,3%	790.017
Središnja Hrvatska	313.128	15,1%	1.392.546	67,4%	361.282	17,5%	2.066.956

Izvor: Popis stanovništva 2011., Državni zavod za statistiku 2011. godine, www.dzs.hr (20.9.2018.)

Demografsko starenje kao jedan od ključnih demografskih procesa u Republici Hrvatskoj očituje se u smanjenju broja mladih i rastu udjela starog stanovništva. Gotovo sve županije imaju i veći udio starog nego mladog stanovništva, izuzev Zagrebačke i Međimurske županije. Najveći udio mladog stanovništva u Međimurskoj županiji uglavnom je posljedica relativno povoljnijeg prirodnog kretanja stanovništva i značajnog udjela romske

populacije koja živi na tom području i koja pridonosi pozitivnim demografskim trendovima, premda je i tamo broj i udio mladog i starog stanovništva gotovo izjednačen (Pokos, 2017). Demografski proces starenja zahvatio je ne samo ukupno stanovništvo Hrvatske već istodobno stare i pojedini funkcionalni dobni kontingenti koji su od izuzetne važnosti za gospodarski razvoj Republike Hrvatske. Takav trend direktno povećava neravnotežu između umirovljenika i ekonomski aktivnog stanovništva što za posljedice ima nepovoljne učinke na gospodarski razvoj i makroekonomske varijable (Mečev i Vudrag, 2012). Takav niz negativnih trendova izaziva zabrinutost na lokalnoj, regionalnoj i nacionalnoj razini koja je u posljednje vrijeme jedna od najaktualnijih tema u svim domaćim medijima. Zabrinutost izazivaju prognoze o rastu ekonomskih socijalnih troškova koje će demografsko starenje potaknuti u narednim desetljećima, ali i otežanom održivom funkcioniranju manjih općina koje će biti direktno pogođene i ugrožene starenjem stanovništva.

Stoga je potrebno izraditi planske mjere s naglaskom na stanovništvo i obitelj uz različite potpore kojima će se ostvariti pozitivna društvena atmosfera koja će ohrabrivati mlade na poticanje obiteljskog života (Živić, Pokos i Turk, 2005). Potrebno je osigurati radna mjesta i ponuditi bolja stambena rješenja kako bi se mladi osjećali sigurnije i spremnije za obiteljski život, što je također dijelom ostvarivo korištenjem europskih fondova.

3.4. Gospodarske karakteristike

Gospodarstvo svake zemlje, pa tako i Republike Hrvatske, u uzročno-posljedičnoj je vezi sa složenošću prirodno-geografskih, društveno-geografskih, prostorno-položajnih, povijesnih i drugih čimbenika. Prostor Republike Hrvatske imao je u prošlosti vrlo različite društvene i političke okolnosti i time djelomično određene mogućnosti gospodarskog razvoja. U odnosu na zemlje Zapadne Europe i ostale zemlje Srednje Europe, Hrvatska se prilično sporo razvijala, što je posljedica brojnih ratova, njihovih posljedica i podređenog statusa u državnim tvorevinama, posebice poslije Prvog svjetskog rata (Magaš, 2013). Gospodarski razvoj svakog područja usko je povezan s demografskim razvojem te je oblikovan u skladu s povijesnim okolnostima koje su se odvijale u određenom prostoru. Osamostaljenjem Hrvatske prestao je odljev glavnine kapitala prema saveznoj blagajni, a omogućeno je uključivanje države u brojna međunarodna novčarska udruženja (Svjetska

trgovačka organizacija i dr.), prihvaćanje suvremenih kapitalističko-tržišnih odnosa u gospodarstvu (privatizacija poduzeća, koncesije i sl.) (Magaš, 2013). Na taj su način, unatoč ratnim štetama, stvoreni preduvjeti za daljnji razvoj gospodarstva. Oživljavanjem i urbaniziranim razvojem prometa i turizma, poljoprivrede i drugih gospodarskih djelatnosti, uz vlastite snage i druga inozemna ulaganja i zajmove, Hrvatskoj su otvorene mogućnosti raznolikog i uravnoteženog razvoja. Prema Magašu (2013), u Hrvatskoj je 1991. bilo registrirano oko 32.000 tvrtki u svim gospodarskim granama, 1994. godine ih je bilo 119.000, a 2010. godine 210.000, što je očit pokazatelj napretka gospodarskog razvoja u poslijeratnom razdoblju. Prema podacima portala Poslovna.hr, taj se broj danas (2019) popeo na 315.755 aktivnih gospodarskih subjekata na razini Hrvatske, od čega se 46% nalazi na prostoru Središnje Hrvatske (tab.4.).

Tab.4. BDP po stanovniku 2015. godine i broj aktivnih poslovnih subjekata na razini županija Središnje Hrvatske 2019. godine

Županija	BDP po stanovniku 2015. (HRK)	Broj aktivnih subjekata 2019.
Bjelovarsko-bilogorska	55.868	5.481
Koprivničko-križevačka	66.894	5.904
Međimurska	68.706	6.243
Karlovačka	60.932	6.303
Krapinsko-zagorska	52.405	6.519
Sisačko-moslavačka	58.777	7.189
Varaždinska	67.506	9.266
Zagrebačka županija	62.890	18.542
Grad Zagreb	141.379	80.899
Središnja Hrvatska	70.595	146.346
Hrvatska	80.555	315.755

Izvor: BDP po županijama – prikaz trendova u kretanju BDP-a županija na razini Hrvatske i EU-a, Hrvatska gospodarska komora (www.hgk.hr); broj aktivnih subjekata preuzet s portala Bisnode/Poslovna.hr (www.poslovnahrvatska.hr), (4.1.2019.)

Bruto domaći proizvod (BDP) pokazatelj je vrijednosti finalnih dobara i usluga proizvedenih na nekom prostoru tijekom godine, izražen u novčanim jedinicama. BDP odražava ukupni učinak proizvodnje nekog područja koje se uzima kao jedinica promatranja. Bruto domaći proizvod (BDP) po stanovniku Republike Hrvatske iznosio je u 2011. godini 76.755 HRK, a 2015. godine porastao je na 80.555 HRK, dok je na razini Središnje Hrvatske i dalje zadržan na 70.595 HRK po stanovniku (tab.4.). Ako se pogledaju podaci na županijskoj razini, može se reći da su razlike u regionalnom razvoju prilično velike s obzirom na to da je relevantnost kriterija vrlo visoka, a sam raspon kreće se od minimalnih 52.405 HRK u Krapinsko-zagorskoj županiji do gotovo trostruko većeg broja u Gradu Zagrebu. Ako se pogleda detaljnije strukturno BDP-a po županijama prema

najzastupljenijim gospodarskim granama (prema najvećem udjelu u BDP-u), uočava se zastupljenost prerađivačke industrije kao najdominantnije gospodarske grane u čak sedam županija Središnje Hrvatske (tab.5.). Jedine su iznimke Bjelovarsko-bilogorska županija poznata kao poljoprivredna županija gdje su najdominantnije gospodarske grane poljoprivreda, ribarstvo i šumarstvo te s čak 20,7% sudjeluje u županijskom BDP-u i Grad Zagreb koji se izdvaja prema svim kriterijima te je njegova najdominantija gospodarska grana iz skupine trgovina na veliko i malo te motorna vozila (15,8%).

Tab.5. Gospodarske grane s najvećim udjelom u BDP-u po županijama Središnje Hrvatske 2014. godine

Županija	1. mjesto	2. mjesto	3. mjesto
Bjelovarsko-bilogorska	Poljoprivreda, ribarstvo i šumarstvo (20,7 %)	Prerađivačka industrija (17,7 %)	Poslovanje nekretninama (11,2 %)
Koprivničko-križevačka	Prerađivačka industrija (25,2 %)	Poljoprivreda, ribarstvo i šumarstvo (13,8 %)	Poslovanje nekretninama (8,5 %)
Međimurska	Prerađivačka industrija (38,6 %)	Poslovanje nekretninama (9,7 %)	Poljoprivreda, ribarstvo i šumarstvo (8,2 %)
Karlovačka	Prerađivačka industrija (25,7 %)	Javna uprava, obrana i soc. osiguranje (12,6 %)	Poslovanje nekretninama (10,3 %)
Krapinsko-zagorska	Prerađivačka industrija (33,7 %)	Poslovanje nekretninama (10,4 %)	Trgovina na veliko i malo, motorna vozila (8,6 %)
Sisačko-moslavačka	Prerađivačka industrija (20,9 %)	Poslovanje nekretninama (11,4 %)	Javna uprava, obrana i soc. osiguranje (8,7 %)
Varaždinska	Prerađivačka industrija (34,4 %)	Poslovanje nekretninama (8,5 %)	Trgovina na veliko i malo, motorna vozila (7,7 %)
Zagrebačka županija	Prerađivačka industrija (23,8 %)	Trgovina na veliko i malo, motorna vozila (17,7 %)	Poslovanje nekretninama (10,5 %)
Grad Zagreb	Trgovina na veliko i malo, motorna vozila (15,8 %)	Financijske djelatnosti i osiguranje (12,4 %)	Prerađivačka industrija (10,6 %)

Izvor: Prikaz trendova u kretanju BDP-a županija na razini Hrvatske i EU-a, Hrvatska gospodarska komora, travanj 2018., www.hgk.hr

Jedan od najboljih pokazatelja razvijenosti nekog područja i stupnja regionalnog razvoja jest indeks razvijenosti. Godine 2017. uveden je novi način računanja indeksa razvijenosti za jedinice lokalne (regionalne) samouprave u Republici Hrvatskoj. U skladu sa Zakonom o regionalnom razvoju Republike Hrvatske (Narodne novine, br. 147/14 i 123/17), Ministarstvo regionalnoga razvoja i fondova Europske unije provodi postupak ocjenjivanja i razvrstavanja svih jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave prema indeksu razvijenosti. Indeks razvijenosti kompozitni je pokazatelj koji ukazuje na razinu razvijenosti jedinica lokalne (regionalne) samouprave i koji se računa kao prilagođeni prosjek standardiziranih vrijednosti društveno-gospodarskih pokazatelja radi mjerenja

stupnja razvijenosti jedinica lokalne i područne samouprave u određenom razdoblju (Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije).

Pri računanju indeksa razvijenosti koriste se sljedeći pokazatelji:

1. prosječni dohodak po stanovniku
2. prosječni izvorni prihodi po stanovniku
3. prosječna stopa nezaposlenosti
4. opće kretanje stanovništva
5. stupanj obrazovanosti stanovništva (tercijarno obrazovanje)
6. indeks starenja.

Cjelokupni sustav funkcionira tako da se razvrstavanje, odnosno kategoriziranje svih teritorijalnih jedinica prema razvijenosti izvršava, odnosno temelji se na suvremenom shvaćanju regionalne politike prema kojoj se potiče razvoj cjelokupnog državnog teritorija, ali posebno nerazvijenih područja (onih s nižim indeksom razvijenosti). Takav način kategorizacije svih teritorijalnih jedinica omogućuje kvalitetnije uređenje ključnog pitanja razine regionalnih razvojnih poticaja (Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije). Sustavnim usklađivanjem razine regionalnih razvojnih poticaja s razinom razvijenosti dobiven je okvir poticanja razvoja svih lokalnih i županijskih jedinica u Republici Hrvatskoj. Također, ovaj pristup omogućuje uključivanje i isključivanje jedinica iz sustava potpomognutih područja sukladno promjenama stupnja razvijenosti.

Jedinice područne (regionalne) samouprave razvrstavaju se u četiri skupine I – IV. Prva i druga skupina jedinica područne (regionalne) samouprave uključuje ispodprosječno rangirane županije, odnosno najslabije razvijene (I. skupina – one koje se nalaze u drugoj polovini, II. skupina – u prvoj polovini ispodprosječno rangiranih jedinica područne (regionalne) samouprave). Treća i četvrta skupina uključuju iznadprosječno rangirane županije, odnosno one razvijenije (III. skupina – one koje se nalaze u drugoj polovini, IV. skupina – one jedinice područne (regionalne) samouprave koje se prema vrijednosti indeksa nalaze u prvoj polovini iznadprosječno rangiranih jedinica područne (regionalne) samouprave).

Tab 6. Indeks razvijenosti s prikazanim vrijednostima osnovnih pokazatelja za županiju

Županija	Indeks razvijenosti (razvojna skupina)	Prosječni idohodak po stanovniku	Prosječni izvorni dohodak po stanovniku	Prosječna stopa nezaposlenosti	Opće kretanje stanovništva (2016/2006)	Indeks starenja (2011).	Stupanj obrazovanja (VSS, 20 –65), 2011.
Grad Zagreb	117,758 (4)	44.733,21	6.232,49	0,1007	103,10	118,9	0,3935
Zagrebačka	105,890 (4)	32.579,23	3.222,84	0,1079	100,54	100,1	0,1678
Varaždinska	101,713 (3)	28.714,71	2.387,25	0,0974	95,45	107,3	0,1628
Međimurska	100,502 (3)	24.835,25	2.077,08	0,1164	97,99	91,8	0,1367
Krapinsko-zagorska	98,976 (2)	28.783,48	2.092,17	0,1135	93,73	112,6	0,1266
Koprivničko-križevačka	98,493 (2)	24.587,95	2.703,28	0,1370	93,24	110,5	0,1483
Karlovačka	95,191 (2)	29.715,33	2.547,26	0,1728	88,93	149,0	0,1836
Bjelovarsko-bilogorska	92,576 (1)	23.529,44	1.912,61	0,2246	89,02	114,9	0,1310
Sisačko-moslavačka	91,701 (1)	27.197,16	2.502,17	0,2461	85,20	131,1	0,1481

Izvor: Vrijednosti indeksa razvijenosti i pokazatelja za izračun indeksa razvijenosti – jedinice područne (regionalne) samouprave, Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije, www.mrrfeu.hr (10.10.2018.)

Tab 7. Indeks razvijenosti s prikazanim vrijednostima standardiziranih pokazatelja za županiju

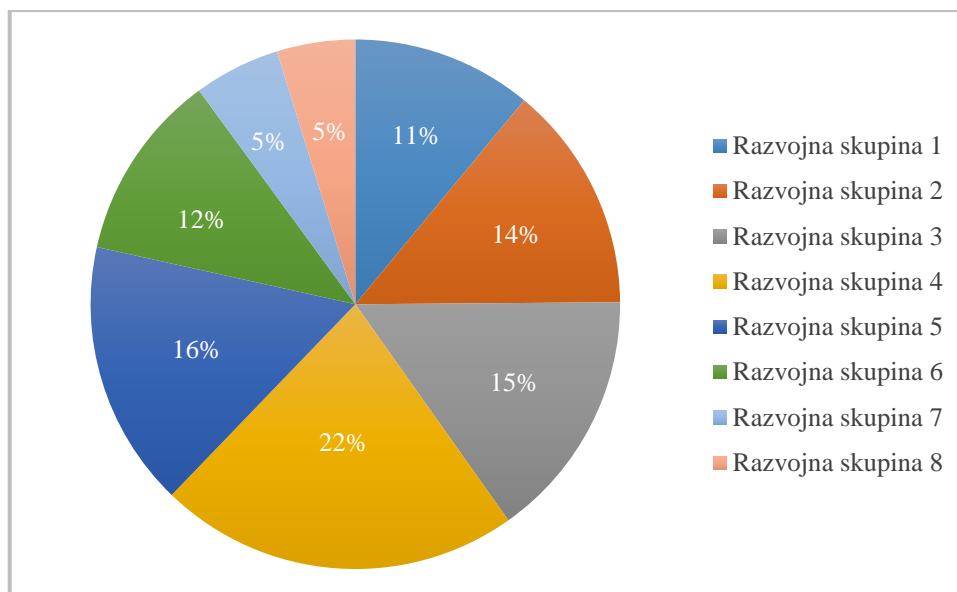
Županija	Indeks razvijenosti, razvojnaskupina	Prosječni dohodak po stanovniku	Prosječni izvorni dohodak po stanovniku	Prosječna stopa nezaposlenosti	Opće kretanje stanovništva (2016/2006)	Indeks starenja (2011).	Stupanj obrazovanja (VSS, 20 –65), 2011.
Grad Zagreb	117,758 (4)	130,94	123,54	110,89	116,18	99,45	132,24
Zagrebačka	105,890 (4)	108,31	101,22	109,61	111,66	108,50	97,47
Varaždinska	101,713 (3)	101,11	95,02	111,46	102,67	105,04	96,70
Međimurska	100,502 (3)	93,89	92,72	108,10	107,17	112,50	92,68
Krapinsko-zagorska	98,976 (2)	101,24	92,84	108,62	99,65	102,49	91,13
Koprivničko-križevačka	98,493 (2)	93,43	97,37	104,48	98,77	103,50	94,47
Karlovačka	95,191 (2)	102,97	96,21	98,16	91,16	84,97	99,91
Bjelovarsko-bilogorska	92,576 (1)	91,46	91,50	89,01	91,31	101,38	91,81
Sisačko-moslavačka	91,701 (1)	98,29	95,88	85,22	84,58	93,58	94,45

Izvor: Vrijednosti indeksa razvijenosti i pokazatelja za izračun indeksa razvijenosti – jedinice područne (regionalne) samouprave, Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije, www.mrrfeu.hr (10.10.2018.)

Županije koje spadaju u prve dvije razvojne skupine (tab. 6. i tab. 7.) pripadaju u potpomognuta područja koja imaju poseban tretman kada su u pitanju mogućnosti sufinanciranja iz europskih fondova. U odnosu na izračun indeksa razvijenosti iz 2013. godine, samo je Međimurska županija, koja se trenutno nalazi u skupini s Varaždinskom županijom (razvojna skupina 3), izgubila status potpomognutog područja, a iznad njih nalaze se još samo Grad Zagreb i Zagrebačka županija (razvojna skupina 4) od županija Središnje Hrvatske. Ostalih 5 županija ima status potpomognutih područja koja zaostaju za nacionalnim prosjekom, njihov se razvoj dodatno podupire različitim tipovima mjera koje mogu uključivati:

- pomoć u pripremi i provedbi razvojnih projekata kroz izravnu pomoć stručnjaka, smanjen udio vlastitog sufinanciranja u troškovima projekata, dodjelu dodatnih bodova projektima s ovih područja i sl.
- dodatne naknade (za eksploataciju mineralnih sirovina zbog zaštićenih prirodnih područja...)
- porezne olakšice i oslobođenja za pravne i fizičke osobe u potpomognutim područjima
- isplatu dijela prihoda od poreza na dobit ostvarenog na području jedinice lokalne samouprave kao pomoć iz državnog proračuna
- veći udio pri raspodjeli poreza na dohodak između središnje, regionalne i lokalne razine.

Slična je situacija i s jedinicama lokalne samouprave (Popis indeksa razvijenosti hrvatskih gradova i općina dostupan je u prilogu), gdje je novom metodologijom uspostavljeno čak osam razvojnih skupina, od čega se prve četiri skupine odnose na potpomognuta područja. I. skupinu čine najslabije, a VIII. skupinu čine najrazvijenije jedinice lokalne samouprave prema indeksu razvijenosti. Promjenom metodologije status potpomognutih područja je dobila 51 jedinica lokalne samouprave koja ga dotad nije imala. Na sl. 5 moguće je vidjeti udjele pojedinih razvojnih skupina jedinica lokalne samouprave Središnje Hrvatske prema razvojnim skupinama. Najveći udio JLS-ova nalazi se u razvojnoj skupini IV, čak 22%. Ukupno 62% svih jedinica lokalne samouprave ima status potpomognutih područja (razvojne skupine I, II, III, IV), što istodobno upozorava na stanje u većinskom dijelu regije Središnja Hrvatska, dok im, s druge strane, daje veće mogućnosti za ostvarivanje sufinanciranja iz europskih fondova.

Sl. 5. Udjeli jedinica lokalne samouprave prema razvojnim skupinama indeksa razvijenosti iz 2017. godine na području Središnje Hrvatske

Izvor: Vrijednosti indeksa razvijenosti i pokazatelja za izračun indeksa razvijenosti – jedinice područne (regionalne) samouprave, Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije, www.mrrfeu.hr (10.10.2018.)

Najmanji broj jedinica lokalne samouprave nalazi se u razvojnim skupinama VII i VIII s po 5%. U najrazvijenijoj skupini VIII nalazi se deset jedinica lokalne samouprave koje se smatraju najrazvijenijima: Zagreb, Sveta Nedjelja, Zaprešić, Varaždin, Samobor, Koprivnica, Velika Gorica, Čakovec, Stupnik i Zabok. Može se istaknuti kako je tu ponovo prevladao Grad Zagreb i njegovo gravitacijsko područje te jedinice lokalne samouprave sjeverozapadnog dijela Hrvatske, što je prevladalo i u drugim kriterijima koji potvrđuju visok stupanj regionalnog razvoja tog dijela regije.

4. Hrvatska u Europskoj uniji

Republika Hrvatska 1. srpnja 2013. godine službeno je postala dvadeset i osma članica Europske unije, čime je ostvaren veliki nacionalni strateški cilj za koji su pripreme trajale više od dvanaest godina. Ulaskom u Europsku uniju otvorile su se značajne financijske mogućnosti za Republiku Hrvatsku povezane s tematikom regionalnog razvoja na području europskih fondova i financiranja projekata koji su usmjereni na regionalni razvoj, konkretnije na prometnu infrastrukturu, zaštitu okoliša, upravljanje granicama, poljoprivredu, a uključuju i izravna plaćanja poljoprivrednicima (Hrvatska 28. članica Europske unije, www.mvep.hr). Hrvatskoj je u financijskom razdoblju 2014. – 2020. na raspolaganju 10,676 milijardi eura iz europskih strukturnih i investicijskih (ESI) fondova. Kako bi se ta sredstva mogla koristiti, svaka država članica Europske unije mora imati Sporazum o partnerstvu te operativne programe koje odobrava Europska komisija. Sporazumom o partnerstvu koji je Europska komisija prihvatila 30. listopada 2014. Hrvatska je pokazala da je stavila fokus na poticanje novih radnih mjesta i stvaranje snažnijeg i konkurentnijeg gospodarstva, čime su joj odobrena spomenuta sredstva (Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije, www.mrrfeu.hr).

4.1. Očekivanja od ulaska Hrvatske u Europsku uniju

Neki od konkretnih primjera mogućnosti koje su se otvorile Hrvatskoj ulaskom u Europsku uniju veliki su pomaci u području zaštite okoliša, veće posvećivanje smanjenju onečišćenja okoliša, unaprjeđenju sustava gospodarenja otpadom, zaštiti vodnih resursa te poboljšanju zaštite bioraznolikosti. Članstvo u Europskoj uniji također nudi mogućnost raznovrsnijeg obrazovanja i veće mobilnosti za mlade korištenjem programa EU-a namijenjenih obrazovanju, znanosti i istraživanju, povećavaju se i gospodarske prednosti za mlade poduzetnike, radi se na otvaranju novih radnih mjesta za sve građane, kao i na povećanju konkurentnosti gospodarstva općenito. Za razvoj gospodarstva proširene su mogućnosti poslovanja poduzetnika, hrvatskom gospodarstvu otvoren je slobodan pristup europskom tržištu od 500 milijuna potrošača, što poduzetnicima omogućuje konkurentnije uvjete poslovanja i snižene izlazne cijene proizvoda.

Članstvo u Europskoj uniji također za Hrvatsku znači sigurnost, jednaka pravila i okvire poslovanja za strane investitore, što utječe na povećanje investicija. Sve te promjene pozitivno utječu na gospodarski razvoj Hrvatske te pridonose višem životnom standardu i boljoj kupovnoj moći hrvatskih građana. Uz to je osigurana i bolja zaštita prava potrošača, jača kontrola kvalitete proizvoda, posebno kada je riječ o kvaliteti i sigurnosti hrane, veće su mogućnosti pristupa informacijama o robama i uslugama na tržištu te brojnim drugim povlasticama (Hrvatska 28. članica Europske unije).

Kako bi se osiguralo učinkovito korištenje europskih sredstava koja su namijenjena za rješavanje nekih od navedenih ciljeva, potrebno je uključiti djelovanje svih sektora: poduzetnika koji će se javljati kao dobavljači i pružatelji usluga na projektima, ali i kao izravni korisnici sredstava za svoje projekte, neprofitnih organizacija, poljoprivrednih gospodarstava, jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave, državnih institucija. Samo učinkovito i kontrolirano trošenje tih sredstava pridonosi pozitivnim trendovima rasta i razvoja gospodarstva, lokalnog i regionalnog društva i zemlje u cjelini (Hrvatska 28. članica Europske unije). Kako bi se to sve ostvarilo, bilo je nužno uskladiti zakonodavni okvir i određene ciljeve, o čemu će biti više riječi u poglavlju u nastavku teksta.

4.2. Značaj usklađivanja zakonodavnog okvira s ciljem urbano-ruralnog razvoja

Zakonodavni okvir teme urbanog i ruralnog prostora regulira se ponajprije putem odvojenih sustava prostornog uređenja, regionalnog i ruralnog razvoja, odnosno Zakonom o prostornom uređenju, Zakonom o regionalnom razvoju i Zakonom o poljoprivredi (Dobrinić, Lukić, Hajduković, 2017). Važnost usklađivanja svega navedenog očituje se u nužnosti usklađivanja kako bi se sredstva iz europskih fondova koja se dodjeljujume i koristiti na ispravan način. Prisupanje i ulazak Hrvatske u Europsku uniju predstavlja ključan vanjski čimbenik za usklađivanje institucionalnog i zakonodavnog okvira sa zahtjevima europskih ekvivalenata jer bez međusobne prilagodbe i usklađivanja sustava ne bi bilo moguće koristiti europska sredstva. Usmjerenost i komplementarnost sustava očituje se u ostvarivanju sljedećih ciljeva (Dobrinić, Lukić i Hajduković, 2017):

- uravnotežen i održiv prostorni razvoj na principima teritorijalne kohezije u funkciji poboljšanja kvalitete života i ublažavanja depopulacijskih trendova (Opći cilj, Prijedlog Strategije prostornog razvoja Republike Hrvatske, travanj 2017.)
- pridonosnje društveno gospodarskom razvoju Republike Hrvatske u skladu s načelima održivog razvoja, stvaranjem uvjeta koji će svim dijelovima zemlje omogućivati jačanje konkurentnosti i realizaciju vlastitih razvojnih potencijala (Opći cilj, Prijedlog Strategije regionalnog razvoja Republike Hrvatske za razdoblje do kraja 2020, lipanj 2017.)
- restrukturiranje i modernizacija poljoprivrednog i prehrambenog sektora; promicanje okolišno učinkovitog poljoprivrednog sustava; poboljšana učinkovitost resursa te pomak klimatski elastičnoj poljoprivredi, prehrambenoj industriji i šumarstvu; smanjenje ruralne depopulacije i povećanje kvalitete života; doprinos prioriteta Europske unije za ruralni razvoj i gospodarski oporavak (Opći ciljevi, Program ruralnog razvoja Republike Hrvatske za razdoblje do kraja 2020. godine).

Trenutni sustav u kojem se nalazimo stvoren je višestrukim djelovanjem različitih čimbenika. Prvi se odnosi na sektorski pristup planiranju na horizontalnoj razini, drugo je pitanje povezanosti navedenih sustava s administrativno-teritorijalnim ustrojem države te konačno promjene koje je doživio sam sustav prostornog uređenja. S obzirom na sve navedeno, najvažnije je suočiti se s izazovima u koordinaciji i ostvarivanju integralnog, participativnog i partnerskog pristupa u planiranju i provedbi kako bi se ostvario viši stupanj harmonizacije u prostoru.

4.3. Uloga operativnih programa i europskih fondova u regionalnom razvoju

Europski su fondovi zapravo financijski instrumenti za provedbu pojedinih javnih politika Europske unije u zemljama članicama (Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije). Navedene javne politike Europske unije, država članica i država kandidatkinja temelj su za određivanje ciljeva čije će se ostvarenje poticati financiranjem kroz europske fondove. Sredstva fondova novac su europskih građana koji se, sukladno određenim pravilima i procedurama, dodjeljuje raznim korisnicima za provedbu projekata koji trebaju pridonijeti postizanju spomenutih ključnih javnih politika Europske unije. Ulaskom u Europsku uniju Hrvatska je postala korisnik Europskih strukturnih i

investicijskih fondova čiji ukupan iznos, koji je na raspolaganju Hrvatskoj za proračunsko razdoblje 2014. – 2020., iznosi preko 10,7 milijardi eura.

Kohezijska politika jedna je od najvažnijih politika koje provodi EU nastojeći unaprijediti ekonomsku i socijalnu koheziju s krajnjim ciljem smanjivanja razvojnih razlika između regija unutar EU-a. Ona je istovremeno i politika solidarnosti koja osigurava sredstva za nerazvijene regije sufinanciranjem projekata u sektoru okoliša, prometa, malog i srednjegpoduzetništva, inovacija, obrazovanja, poticanja zapošljavanja, socijalne uključenosti itd. Oko 351,8 milijardi eura, odnosno 32,5 % ukupnog planiranog proračuna EU-a odvaja se za Kohezijsku politiku. Od toga iznosa, oko 8,4 milijardi eura predviđeno je za Hrvatsku, odnosno za sufinanciranje projekata u Hrvatskoj. Kohezijska politika Europske unije financira se iz sljedećih fondova (efondovi.mrrfeu.hr) europskih strukutrnih i investicijskih fondova (ESI-fondovi), čije je središnje koordinacijsko tijelo Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije:

- Kohezijski fond – cilja na države članice čiji je bruto nacionalni dohodak po stanovniku manji od 90% prosjeka Europske unije te financira projekte iz područja prometa i okoliša
- Europski fond za regionalni razvoj – za cilj ima jačanje ekonomske i socijalne kohezije u Europskoj uniji te smanjenje razvojnih razlika među njenim regijama
- Europski socijalni fond – potiče zapošljavanje i mogućnosti zaposlenja u Europskoj uniji
- Europski poljoprivredni fond
- Europski fond za pomorstvo i ribarstvo.

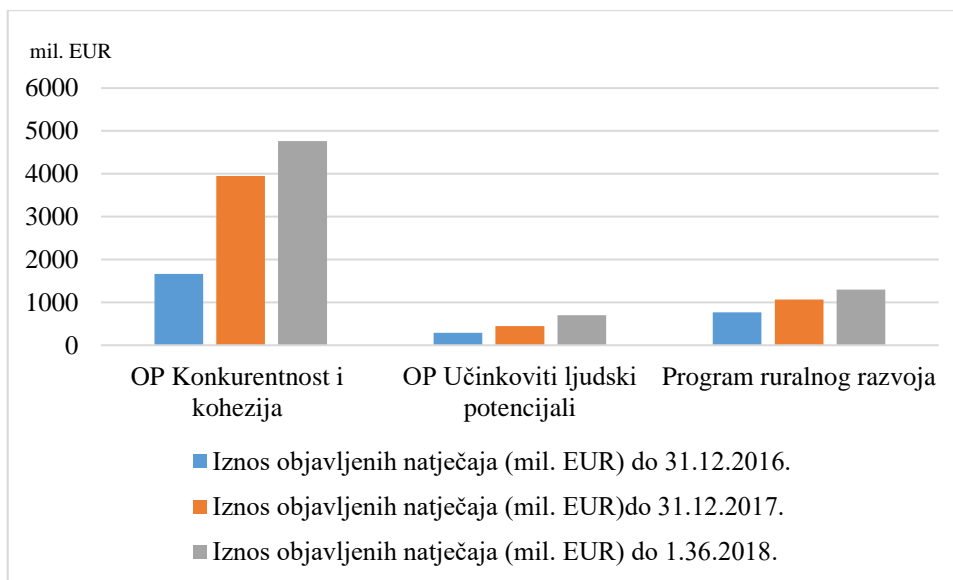
Tab.8. Europski strukutni i investicijski fondovi za period 2014. – 2020. godine

ESI fond	Alokacija (EUR)
Europski fond za regionalni razvoj (EFRR)	4.321.499.588
Kohezijski fond (KF)	2.559.545.971
Europski socijalni fond (ESF)	1.516.033.073
Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj (EPFRR)	2.026.222.500
Europski fond za pomorstvo i ribarstvo (EFPR)	252.643.138
Ukupno	10.675.944.270

Izvor: eFondovi, efondovi.mrrfeu.hr (15.9.2018.)

Kako bi se navedena sredstva koja su na raspolaganju mogla usmjeriti na projekte, potrebno je provesti cijeli niz koraka, od objave do provedbe. Jedan od najvažnijih dijelova

u tom procesu upravo je objava natječaja koja regulira protok sredstava. Na sl.6 vidljivo je da su se u prethodnim godina manje objavljivali natječaji te da je najveća dostupnost sredstava bila 2017. godine, a podaci do kraja 2018. godine još nisu službeno objavljeni. Na prilogu su navedeni svi programi, uključujući i OP Pomorstvo i ribarstvo koji nije objekt proučavanja s obzirom na to da za njega nisu objavljeni traženi podaci.

Sl.6. Vrijednost objavljenih natječaja prema operativnim programima Hrvatske 2016., 2017. i 2018. godine
Izvor: Pet godina u EU, publikacija Ministarstva regionalnog razvoja i fondova Europske unije, www.mrrfeu.hr (3.12.2018.)

5. Rezultati

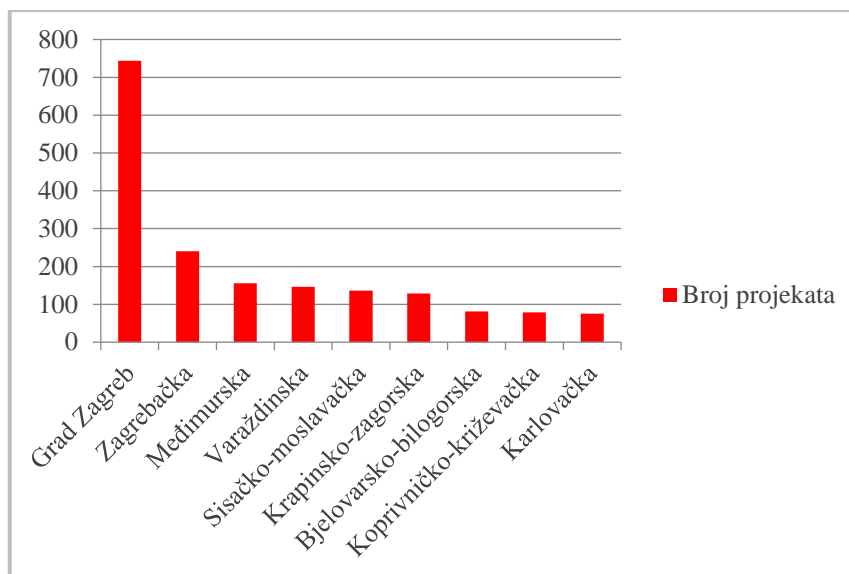
Rezultati istraživanja strukturirani su u dva ključna dijela. Prvi dio čini prikaz kvantitativnih podataka na razini županija o iskorištenosti europskih sredstava. Drugi dio rezultata odnosi na provedene intervjue s regionalnim koordinatorima, odnosno njihovim djelatnicima s područja županija Središnje Hrvatske.

5.1. Analiza prostorne distribucije europskih projekata u Središnjoj Hrvatskoj

Prikupljeni su podaci o operativnim programima općenito, indeksu razvijenosti, zatim analizi i interpretaciji brojnih podataka o broju ugovorenih projekata, vrijednosti sredstava europskih fondova i sl. U nastavku slijede rezultati iskorištenosti triju operativnih programa: Operativnog programa „Konkurentnost i kohezija“, Operativnog programa „Učinkoviti ljudski potencijali“ te „Programa za ruralni razvoj“ u petogodišnjem članstvu Hrvatske u Europskoj uniji. Svi podaci prikazani su na razini jedinica područne (regionalne) samouprave na području Središnje Hrvatske.

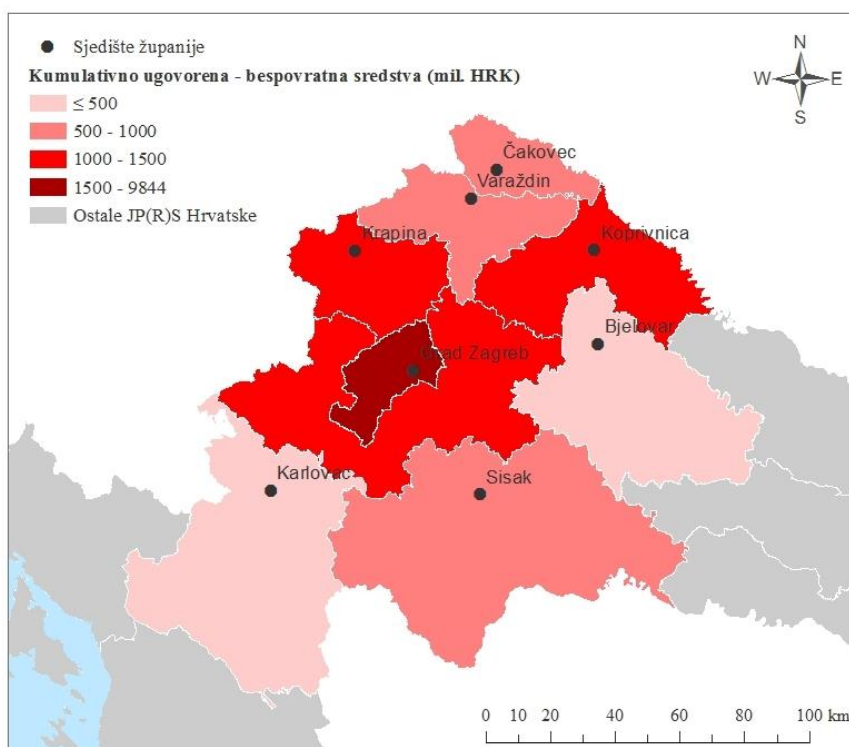
5.1.1. Operativni program „Konkurentnost i kohezija 2014 – 2020“

Operativni program „Konkurentnost i kohezija 2014. – 2020.“ temeljni je programski dokument kojim se provodi kohezijska politika Europske unije i doprinosi cilju ulaganja za rast i radna mjesta kroz poticanje ulaganja u infrastrukturne investicije (u područjima prometa, energetike, zaštite okoliša, ICT-a) i pružanje potpore razvoju poduzetništva i istraživačkih djelatnosti. U okviru Operativnog programa „Konkurentnost i kohezija 2014. – 2020.“ Republici Hrvatskoj je na raspolaganju 6,881 milijardi eura od čega 4,321 milijardi eura iz Europskog fonda za regionalni razvoj i 2,559 milijardi eura iz Kohezijskog fonda. Prema kumulativnom podacima u periodu do 31. kolovoza 2018. godine, unutar financijskog razdoblja 2014 – 2020 kroz Operativni program „Konkurentnost i kohezija“ ugovoreno je ukupno 3484 projekta u Republici Hrvatskoj. Po broju ugovorenih projekata prednjače najrazvijenije županije (sl.7), odnosno Grad Zagreb sa 744 projekta nakon kojeg slijedi Zagrebačka županija s 240 projekata. Najmanji broj ugovorenih projekata, odnosno manje od 100 ugovorenih projekata imaju Bjelovarsko-bilogorska, Koprivničko-križevačka i Karlovačka županija. Te su županije u najslabijoj mjeri iskoristile potencijale koji su im pruženi kroz Operativni program „Konkurentnost i kohezija“.

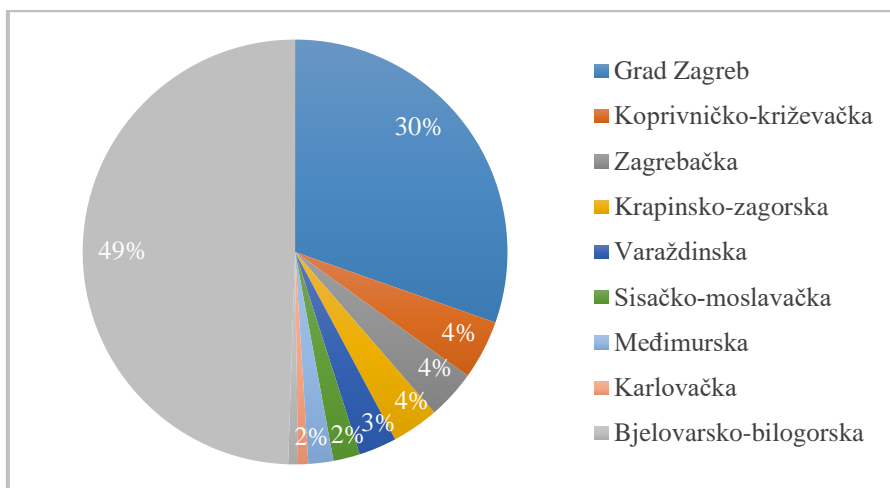
Sl.7. Ukupan broj ugovorenih projekata prema Operativnom programu Konkurentnost i kohezija po županijama Središnje Hrvatske do 31. kolovoza 2018. godine
Izvor: Iskorištenost EU fondova po županijama, razvoj.gov.hr (1.10.2018.)

Ako se pogleda ukupna vrijednost kumulativno ugovorenih sredstava, ponovo se uočava sličan razmjesežaj u prostoru gdje se ističe Grad Zagreb (sl.8) te ga slijede županije u okruženju: Krapinsko zagorska, Zagrebačka i Koprivničko-križevačka županija. Velike su razlike između županija, raspon se kreće od 9.844.492.032 HRK u Gradu Zagrebu do 239.872.193 u Bjelovarsko-bilogorskoj županiji.

Sl.8. Kumulativno ugovorena-bespovratna sredstva (HRK) kroz Operativni program „Konkurentnost i kohezija“ na području Središnje Hrvatske do 31. kolovoza 2018. godine
Izvor: Iskorištenost EU fondova po županijama, razvoj.gov.hr (1.10.2018.)

Ukupno 51% sredstava ugovorenih kroz Operativni program „Konkurentnost i kohezija“a ugovoreno je na području regije Središnja Hrvatska, iako su udjeli županija u tom postotku vrlo različiti. Uočava se dominantno iskorištavanje fondova u Gradu Zagrebu (30%) i njegovoj bližoj okolini (sl.9.) Koprivničko-križevačkoj (4%), Zagrebačkoj (4%)i Krapinsko-zagorskoj županiji (4%).

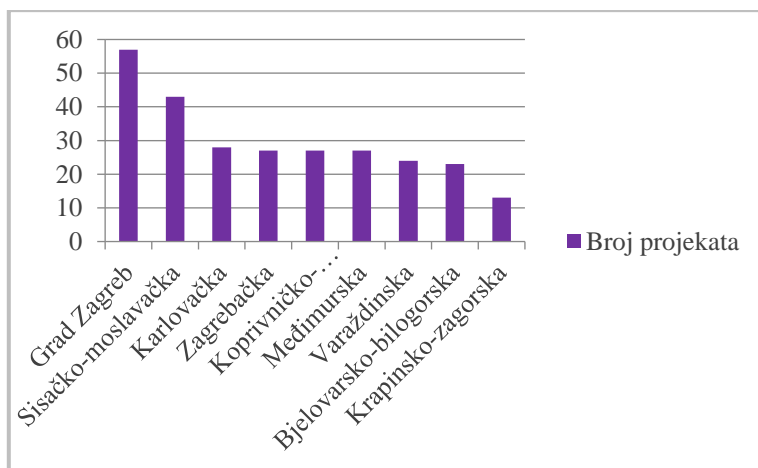
Sl.9. Udio u ukupnoj vrijednosti projekata po županijama kroz Operativni program „Konkurentnost i kohezija“ na razini Hrvatske do 31. kolovoza 2018. godine
Izvor: Iskorištenost EU fondova po županijama, razvoj.gov.hr (1.10.2018.)

5.1.2. Operativni program „Učinkoviti ljudski potencijali 2014 – 2020“

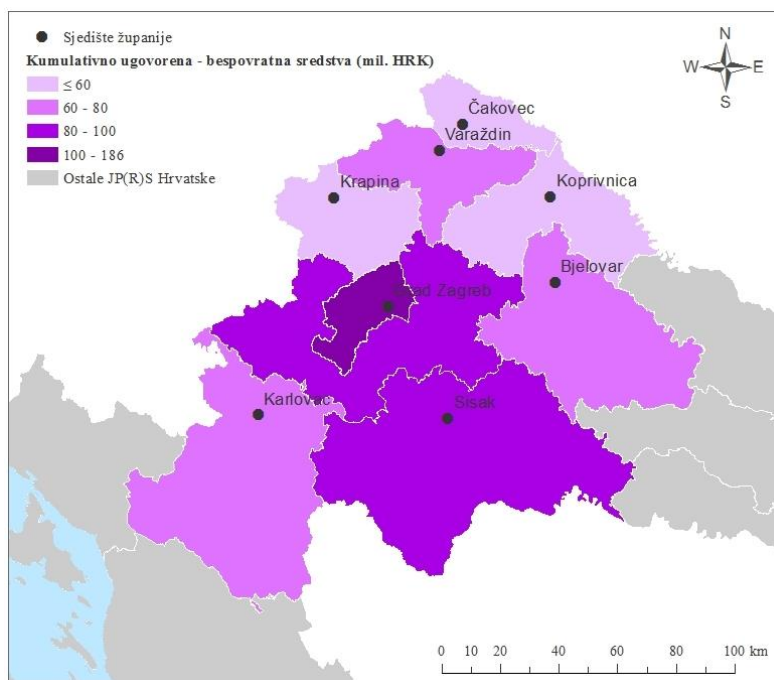
Osnovni cilj Operativnog programa „Učinkoviti ljudski potencijali“ jest pridonijeti rastu zapošljavanja i jačanju socijalne kohezije u Hrvatskoj. Pritom su ulaganja usmjerena u četiri temeljna područja koja su vrlo važna za regionalni razvoj Hrvatske: mjere za potporu pristupu održivom i kvalitetnom zapošljavanju, osiguravanje adekvatno usklađenih znanja i vještina s potrebama tržišta rada, aktivnosti vezane uz socijalno uključivanje te potporu javnoj upravi (razvoj e-uprave i slično).

Ukupna vrijednost Operativnog programa „Učinkoviti ljudski potencijali 2014. – 2020.“ iznosi 1,85 milijardi eura, od čega se 1,58 milijardi financira iz Europskog socijalnog fonda. On je jedan od temeljnih strukturnih instrumenta Europske unije kojim se državama članicama pruža potpora za ulaganje u ljudski kapital i jačanje konkurentnosti gospodarstva. Aktivnosti koje se financiraju usmjerene su na pomaganje ljudima da unaprijede svoje vještine i lakše se integriraju na tržište rada, usmjerene su na borbu protiv siromaštva i socijalne isključenosti te na poboljšanje učinkovitosti javne uprave. Kroz Operativni program „Učinkoviti ljudski potencijali“ dosad je ugovoreno ukupno 840

projekata, što je brojčano znatno manje nego u Operativnom programu „Konkurentnost i kohezija“, što i ne iznenađuje s obzirom na činjenicu da je i ukupna alokacija koja je predviđena za realizaciju znatno manja. Također, razlog tome je i veća maksimalna financijska vrijednost koja se može ostvariti po projektu unutar operativnog programa „Konkurentnost i kohezija“ jer su tamo najzastupljeniji veliki infrastrukturni projekti sa znatno većim ukupnim novčanim iznosima nego oni koji se daju kroz projekte Europskog socijalnog fonda.

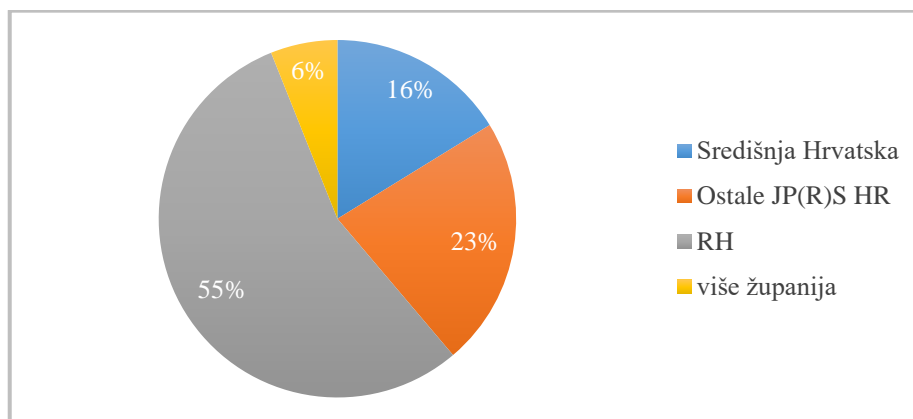

Sl.10. Ukupan broj ugovorenih projekata prema Operativnom programu „Učinkoviti ljudski potencijali“ po županijama Središnje Hrvatske do 31. kolovoza 2018. godine
Izvor: Iskorištenost EU fondova po županijama, razvoj.gov.hr (1.10.2018.)

Sl.11. Kumulativno ugovorena-bespovratna sredstva (HRK) kroz Operativni program „Učinkoviti ljudski potencijali“ na području Središnje Hrvatske do 31. kolovoza 2018. godine
Izvor: Iskorištenost EU fondova po županijama, razvoj.gov.hr (1.10.2018.)

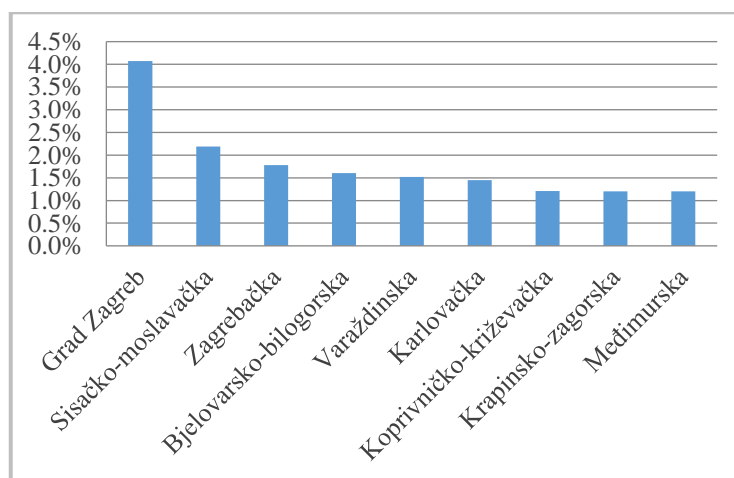
Ponovo u ukupnom broju ugovorenih projekata prednjači Grad Zagreb sa 68 projekata, ali iza njega su se našle druge županije u odnosu na Operativni program „Konkurentnost i kohezija“. Slijede ga Sisačko-moslavačka s 43 i Karlovačka županija s 28 projekata koje su inače jedne od najslabije naseljenih i najslabijerazvijenih županija u regiji. Također, distribucija po vrijednosti kumulativno ugovorenih sredstava drugačija je te su najveća sredstva iskoristili Grad Zagreb, Zagrebačka i Sisačko-moslavačka županija (sl.11).

Sl.12. Udio u ukupnoj vrijednosti projekata po županijama kroz Operativni program „Učinkoviti ljudski potencijali“ na razini Hrvatske do 31. kolovoza 2018. godine

Izvor: Iskorištenost EU fondova po županijama, razvoj.gov.hr (1.10.2018.)

Na sl. 12 strukturnim krugom prikazani su udjeli ukupne vrijednosti projekata po županijama kroz Operativni program „Učinkoviti ljudski potencijali“ gdje je vidljivo da županije Središnje Hrvatske imaju udio od tek 16%. Razlog tako malom udjelu povezan je s činjenicom da Republika Hrvatska kao prijavitelj, odnosno nositelj projekta, ima udio od visokih 55% ukupne vrijednosti svih ugovorenih projekata. U 6% slučajeva to su bila županijska udruženja. Konkretni udjeli po županijama vidljivi su na sl.13.

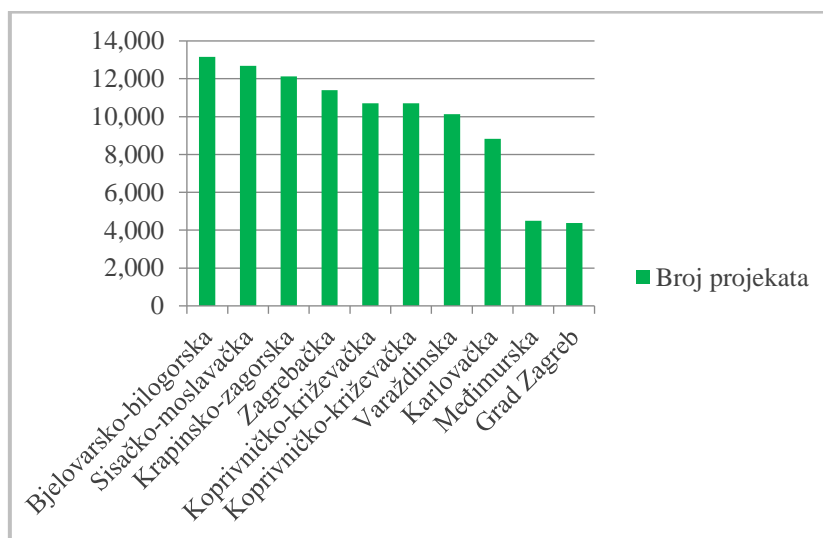

Sl.13. Udio u ukupnoj vrijednosti projekata po županijama kroz Operativni program „Učinkoviti ljudski potencijali“ na razini Središnje Hrvatske do 31. kolovoza 2018 godine

Izvor: Iskorištenost EU fondova po županijama, razvoj.gov.hr (1.10.2018.)

5.1.3. „Program ruralnog razvoja“

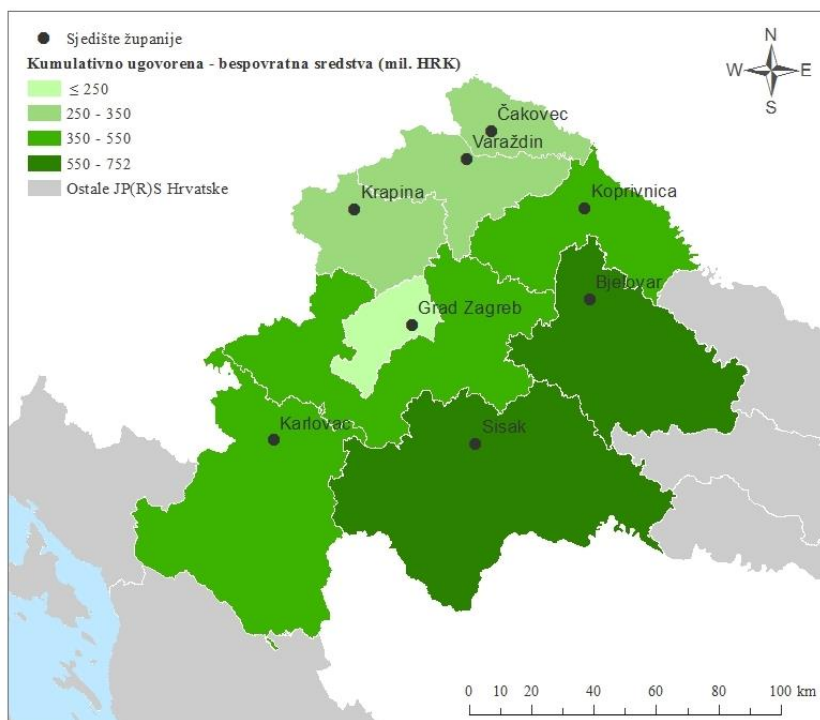
„Program ruralnog razvoja“ odobren je nešto kasnije, 2015. godine, a izrađen je u skladu sa strategijom Europa 2020 i njenim ciljevima, kao i prioritetima. Ciljevi programa su poticanje konkurentnosti poljoprivrede, osiguranje održivog upravljanja prirodnim resursima i klimatskim promjenama te postizanje uravnoteženog teritorijalnog razvoja ruralnih područja, uključujući stvaranje i očuvanje radnih mjesta. Ukupna financijska alokacija programa iznosi 2,383 milijardi eura, od čega će se 2,026 milijardi eura financirati iz Europskog fonda za ruralni razvoj, a ostatak iz Državnog proračuna Republike Hrvatske. Kroz „Program ruralnog razvoja“ dosad je ugovoren najveći broj projekata, njih 190.748. Prostorna distribucija projekata i sredstava po županijama Središnje Hrvatske u potpunosti se razlikuje od prethodna dva programa. Županije koje su u njima bila najslabije zastupljene sada su, kroz „Program ruralnog razvoja“, došle do izražaja. Prednjače slabije razvijene i slabije naseljene županije kao što su Bjelovarsko-bilogorska, Sisačko-moslavačka i Krapinsko-zagorska, dok je očekivano najmanje projekata ugovoreno u Gradu Zagrebu (sl.14).

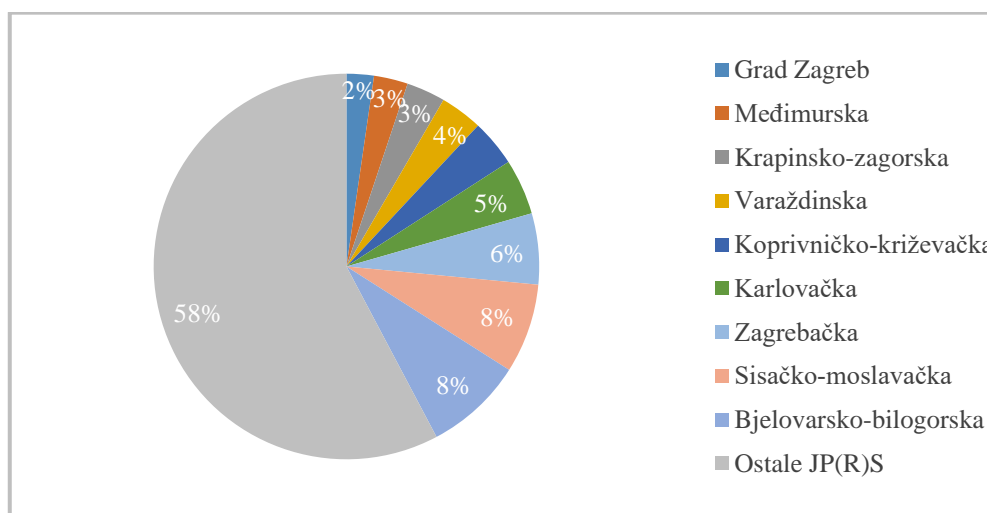
Sl.14. Ukupan broj ugovorenih projekata prema „Programu ruralnog razvoja“ po županijama Središnje Hrvatske do 31. kolovoza 2018. godine
Izvor: Iskorištenost EU fondova po županijama, razvoj.gov.hr (1.10.2018.)

Što se tiče raspodjele sredstava po županijama, najveća sredstva koja su ugovorena kroz „Program ruralnog razvoja“ ugovorena su u županijama s najvećim regionalnim problemima, poput Sisačko-moslavačke i Bjelovarsko-bilogorske županije koje su inače najslabije razvijene županije prema indeksu razvijenosti te su ujedno i najslabije naseljene. Također, vidljivo je da na regiju Središnja Hrvatska otpada tek 42% sredstava, što znači da su preostalih 58% ugovorile ostale jedinice područne (regionalne) samouprave (sl.16).

Jedan od osnovnih razloga ovakve prostorne distribucije ugovorenih prekata i činjenice da je najveći broj projekata ugovoren u Bjelovarsko-bilogorskoj županiji jest taj da je Bjelovarsko-bilogorska županija klasična poljoprivredna županija u kojoj je dominantna grana upravo poljoprivreda s najvećim udjelom BDP-a (20,7%) od svih ostalih gospodarskih grana. Također, važno je istaknuti da Bjelovarsko-bilogorska županija ima najveći udio aktivnog poljoprivrednog stanovništva (30,7%) prema Popisu poljoprivrede 2003. godine u Hrvatskoj, pri čemu je jasno da je općenito značaj poljoprivrede vrlo visok.

Sl.15. Kumulativno ugovorena-bespovratna sredstva (HRK) kroz „Program ruralnog razvoja“ na području Središnje Hrvatske do 31. kolovoza 2018. godine
 Izvor: Iskorištenost EU fondova po županijama, razvoj.gov.hr (1.10.2018.)

Sl.16. Udio u ukupnoj vrijednosti projekata po županijama kroz „Program ruralnog razvoja“ na razini Hrvatske do 31. kolovoza 2018. godine
 Izvor: Iskorištenost EU fondova po županijama, razvoj.gov.hr (1.10.2018.)

5.2. Intervjuiranje posrednika u dobivanju sredstava iz europskih fondova

Intervjui s regionalnim koordinatorima provedeni su u periodu od 15. prosinca do 10. siječnja 2018. godine. Intervjui su izvođeni u trajanju od 30 minuta i njima su obuhvaćeni svi regionalni koordinatori županija Središnje Hrvatske. Set se sastojao od deset pitanja kojima se željelo uvidjeti stvarno stanje i mogućnosti iskorištavanja kako europskih fondova tako i problema u pripremi i provedbi projekata sufinanciranih iz europskih fondova te istaknuti savjete koje daju lokalni stručnjaci.

Prva skupina pitanja odnosila se na ukupnu vrijednost projekata koji su trenutno u pripremi i provedbi u kojima je nositelj županija ili regionalna razvojna agencija, odnosno regionalni koordinator. Pitani su koja je godina bila najuspješnija po povlačenju sredstva i u kojem postotku ostvaruju zamišljene planove, odnosno koliki je okvirni postotak apliciranih projekata koji na koncu dobiju sredstva za realizaciju.

Prvo pitanje odnosilo se na vrijednost trenutnih sredstava pripreme i provedbe na županijskoj razini i izdvajanju najuspješnije godine prema ugovorenim projektima. Raspon vrijednosti u dobivenim odgovorima bio je vrlo velik, a najviše su se istaknule Varaždinska, Bjelovarsko-bilogorska, Koprivničko-križevačka županija i Grad Zagreb (400.000.000 – 700.000.000 kuna), dok ostali ispitanici nisu mogli procijeniti vrijednosti na razini cijele županije. Gotovo svi ispitanici složili su se kako su posljednje dvije godine bile najuspješnije za povlačenje sredstava s obzirom na činjenicu da je izdan najveći broj poziva i natječaja te su samim time svi iskoristili priliku s obzirom na veće iskustvo u radu na projektima nego prije nekoliko godina. Iz Međimurske županije djelatnica REDE-e istaknula je kako smatra da bi svaka godina trebala biti sve bolja jer se vidi velik napredak kod svih županija u pisanju projektnih prijava i provedbe projekata. Sljedeće pitanje odnosilo se na subjektivni dojam regionalnog koordinatora ostvaruju li zamišljene godišnje planove i koji je postotak svih apliciranih projekata kojima su odobrena europska sredstva. Većina ispitanika istaknula je da su vrlo zadovoljni te da je taj postotak vrlo velik, kod nekih on iznosi iznad 90% (Međimurska, Varaždinska, Bjelovarsko-bilogorska, Koprivničko-križevačka županija i Grad Zagreb). Većina ispitanika rekla je da su vrlo zadovoljni tim postotkom ako se uzmu u obzir veliki, strateški županijski projekti. S druge strane, koordinatori Međimurske, Zagrebačke i Varaždinske županije istaknuli su kako se najveći problem javlja kod projekata prekogranične suradnje gdje je taj postotak često

puno manji jer se jako puno projekata prijavljuje, a na koncu ih se jako malo odobrava. Iz Karlovačke županije ukazali su na svoje probleme u smislu nepovoljnog položaja kao područja koje je dijelom bilo pogođeno u vrijeme Domovinskog rata, a nisu dobili poseban tretman, odnosno nemaju istu startnu poziciju poput drugih ratom pogođenih područja i to utječe na njihovo slabije iskorištavanje fondova.

Drugi dio pitanja odnosio se na pozitivne učinke projekata sufinanciranih iz europskih fondova, odnosno koliko oni utječu na razvoj grada/županije/regije u kojoj se provode, zatim koliko su efikasni u smislu otvaranja novih radnih mjesta i zatraženo je da izdvoje projekt na kojem su radili te smatraju da je imao vrlo izražen učinak na razvoj na lokalnoj ili regionalnoj razini.

Na pitanje u kojem su ispitanici morali istaknuti najveće doprinose projekata sufinanciranih iz europskih fondova i objašnjenja učinka na lokalni ili regionalni razvoj dobiveno je puno različitih odgovora. Koordinatori su istaknuli više aspekata kroz koje se mogu promatrati doprinosi projekata. Najviše su isticali sama sredstva jer bez njih većina projekata ne bi nikad bila ostvarena. Velik je problem to što su kod manjih jedinica lokalne samouprave proračuni vrlo mali te im je svaka pomoć dobro došla, dok se gradske jedinice lokalne samouprave i posebno županijska središta puno bolje snalaze po tom pitanju. Rasterećenje njihovih proračuna putem europskih sredstava znači ostavljanje tih sredstava u proračunu i njihovo usmjeravanje na druge potrebe lokalnog stanovništva. Malim jedinicama lokalne samouprave ponekad velik problem predstavlja i postotak sufinanciranja, odnosno udio s kojim oni moraju sudjelovati, najčešće u omjeru 15% : 85%. Taj postotak (15%) često je za njih prevelik, stoga i ne sudjeluju u prijavljivanju projekata. Većina ispitanika istaknula je mentalno promišljanje i planiranje aktivnosti, stvaranje financijskog plana i realnog vremenskog okvira provedbe koji je vrlo važan za bolje razumijevanje izvodljivosti općenito. Istaknuli su kao pozitivnu posljedicu i ostvarivanje suradnje i partnerstava s drugim ustanovama i institucijama kroz svojevrsno umrežavanje i povezivanje. Generiranje radnih mjesta za vrijeme provedbe projekata te nešto u manjoj mjeri nova radna mjesta koja se ostvare nakon završetka projekta također predstavljaju velik benefit. Vrlo važnu ulogu imaju i stjecanje dobre prakse i učenje te učinak koji je direktno vidljiv u prostoru, kao što je, primjerice, unaprijeđenje obrazovne i zdravstvene infrastrukture te kulturne baštine i sl. Istaknuli su kako se projektima povećavaju kvaliteta i standard života građana, dolazi do unaprijeđenja novih i postojećih usluga te se povećava

konkurentnost njihovih poduzetnika. Na pitanje o efikasnosti projektata u smislu otvaranja novih radnih mjesta koordinatori su se uglavnom složili da se radna mjesta generiraju najviše tijekom provedbe samog projekta, ali da je vrlo mali udio ljudi koji se zaposle nakon provedbe projekta i tako dobiju stalno zaposlenje. Za vrijeme trajanja projekta, ističu iz Karlovačke županije, ostvare se velika zapošljavanja tijekom izvedbe radova gdje najčešće profitira građevinski sektor na provedbi velikih infrastrukturnih projektata. Iz Zagrebačke županije istaknuli su primjer popularnih „soft“ projektata sufinanciranih kroz Operativni program „Učinkoviti ljudski potencijali“, primjerice, osiguravanjem pomoćnika u nastavi osigurana su radna mjesta za 345 osoba ili sredstva namijenjena za specijalizaciju 19 liječnika na području županije. Izdvojen je i pozitivan primjer projektata zapošljavanja dugotrajno nezaposlenih žena za pružanje pomoći u kući starijim osobama. Većina tih rješenja vrlo su korisna i daju priliku za stjecanje iskustva, ali ona nisu dugoročna jer često završavaju prilikom završetka projekta, a samo vrlo mali udio završava trajnim zapošljavanjem. Iz Sisačko-moslavačke županije istaknuli su da je njima vrlo važan aspekt samozaposlenja koji osigurava Fond za ruralni razvoj, gdje poljoprivrednici imaju mogućnost zaposliti sami sebe, i to smatraju vrlo dobrom i korisnom praksom. Sljedeće pitanje odnosilo se na izdvajanje najuspješnijeg projekta i njegov učinak na razvoj općine/grada/županije ili šire regije. Ispitanici su istaknuli različite projekte, najčešće infrastrukturne prirode koji na različite načine utječu na lokalni ili regionalni razvoj, dok su u manjoj mjeri izdvojeni „soft“ projekti ili projekti „Programa za ruralni razvoj“. U sljedećem poglavlju detaljnije su analizirani ti projekti, kao i njihov učinak prema mišljenju regionalnih koordinatora županija Središnje Hrvatske.

Treću skupinu činila su općenitija pitanja kojima se željelo istražiti koji/kakvi projekti dobivaju najveća sredstva, kakva je razlika između gradskih i ruralnih područja u iskorištavanju europskih sredstava te zašto Hrvatska u tako slaboj mjeri koristi sredstva koja su predviđena za njezin razvoj.

Na pitanje o slaboj mjeri iskorištavanja sredstva koordinatori su istaknuli više različitih problema. Iz Međimurske i Karlovačke županije istaknuli su da je najveći problem nastao u prvoj fazi kada se sustav tek uspostavljao, odnosno pri procesu samog programiranja i lošeg uviđanja stvarnih potreba pojedinih područja, a potom i način i tijek objave natječaja. Također, gotovo svi ispitanici istaknuli su problem prevelike birokratiziranosti, vrlo kompleksne administracije, nepoznavanja procedura, prekomjernih kontrola,

neusklađenosti zakonodavnog okvira i dugotrajnosti procesa od prijave do odluke o prolasku projekta, pa i same provedbe. Djelatnici Karle i Pore (Karlovačke i Koprivničko-križevačke razvojne agencije) istaknuli su problem potkapacitiranosti ljudskih resursa koji se bave europskim projektima, iako napomnuju da je trenutno stanje puno bolje nego što je bilo prije nekoliko godina. Istaknuli su i problem velikog kašnjenja radova s obzirom na preopterećenost građevinskog sektora jer je najveći broj projekata infrastrukturne prirode.

Posljednja skupina pitanja odnosila se na prijedloge i mjere koje bi trebalo učiniti kako bi se postojeće stanje iskorištavanja fondova u skoroj budućnosti znatno popravilo te su ispitani kako se oni informiraju, oglašavaju i što sve poduzimaju kako bi maksimalno uključili sve dionike u provođenje projekata na području svoje županije.

Na pitanje u kojem su zatraženi njihovi savjeti kako bi se povećalo iskorištavanje europskih sredstava u budućnosti većina ispitanika smatra da je navažnije da se dodatno pojednostavi administracijski postupak prijave projekata. Iako je to u određenoj mjeri već učinjeno, potrebno je još raditi na tome kako bi se što više mogućih dionika uključilo u cijelu priču o projektima. Također, smatraju da je vrlo teško izraditi detaljan financijski i vremenski plan te da bi zbog toga trebalo uvesti opciju da se manji određeni dio sredstava ne kontrolira ili ne izlaže tako kompleksnim kontrolama. Iz Varaždinske županije poručili su da je vrlo važno da se svi potrudu sada iskoristiti relativno jeftine izvore kapitala jer će poslije biti puno teže dobiti sredstva ako se omjer poveća (u javnosti se već neko vrijeme spominje omjer 30% : 70%). Iz Grada Zagreba i Sisačko-moslavačke županije napominju kako je najvažnije da se na adekvatan način razaznaju stvarne potrebe građana na terenu i da se s maksimalnim uključivanjem svih dionika radi proces programiranja. Iz Regionalne razvojne agencije Bjelovarsko-bilogorske županije istaknut je upravo „Program ruralnog razvoja“ na primjeru gotovo 20 utvrđenih mjera kojih ima vrlo puno, po mišljenju nekih i previše, te smatraju da je potrebno usredotočiti se na nekoliko ključnih mjera kako bi se ruralnim područjima osiguralo ono nužno potrebno za njihov razvoj što trenutno nemaju.

Posljednje pitanje intervjua odnosilo se na načine informiranja potencijalnih korisnika i ideja kako ih dodatno potaknuti na veće iskorištavanje sredstava predviđenih za njihov razvoj. S obzirom na to da regionalni koordinatori rade najviše s javno-pravnim tijelima, oglašavaju se različitim kanalima. Najčešće je to preko weba, direktnih e-mailova, godišnjih konferencija, putem kolegija gradonačelnika, okruglih stolova i edukacija. Iz

Varaždinske županije istaknuli su da smatraju da je potrebno uložiti dodatne napore i osigurati sredstva za dodatne edukacije za djelatnike javnog sektora koji su potencijali korisnici, a iz Koprivničko-križevačke županije istaknut je vrlo zanimljiv prijedlog za povećano informiranje korisnika na način da se pozovu korisnici koji su uspjeli povući sredstva za svoje projekte tako da ih svi zainteresirani mogu pitati sve što ih zanima i na taj način približiti tu tematiku.

6. Odabrani primjeri dobre prakse

Sl.17. Odabrani primjeri projekata s izraženim učinkom na lokalni i regionalni razvoj prema mišljenju regionalnih koordinatora

Izvor: izradila autorica

U ovom se poglavlju razmatraju odabrani primjeri projekata dobre prakse koji, prema mišljenju intervjuiranih regionalnih koordinatora županija Središnje Hrvatske, imaju najveći učinak na lokalni i/ili regionalni razvoj grada, županije ili šire regije. U nastavku teksta slijedi kratki opis svakog projekta po župnijama. Predstavljene su podaci o njegovoj vrijednosti, operativnom programu i fondu financiranja te objašnjenje njegova učinka na lokalni ili regionalni razvoj prema mišljenju regionalnog koordinatora.

Međimurska županija **“Rekonstrukcija i revitalizacija fortifikacije Starog grada Čakovec u Muzej nematerijalne baštine”**

Opis: Projekt obuhvaća rekonstrukciju fortifikacija Starog grada u Čakovcu i revitalizaciju u suvremeni muzej nematerijalne baštine. Građevinskom obnovom spasit će se i zaštititi od propadanja fortifikacija koja je kulturno dobro pod preventivnom zaštitom (kompleks Starog grada Čakovec, dio čega je i fortifikacija, zaštićeno je kulturno dobro od nacionalnog značaja). Kompletan iznos projekta rekonstrukcije i revitalizacije iznosi 40.802.742,56 kuna. Projekt je sufinanciran u visini od 85 % iz strukturnog fonda „Konkurentnost i kohezija – Investicijska potpora u kulturu i očuvanje baštine“, u vrijednosti od 34.682.283,12 kuna. Glavni investitor i vodeći partner na projektu je Međimurska županija. Projektni partneri su, osim Muzeja Međimurja Čakovec, Regionalna razvojna agencija Međimurje REDEA i Turistička zajednica Međimurske županije.

Učinak: Projekt predstavlja veliku turističku atrakciju, Riznica Međimurja uključuje brojne popratne sadržaje koji će s odgovarajućom strategijom marketinških komunikacija odgovoriti na potrebe svih ciljnih skupina i na taj način doprinijeti pozicioniranju i boljoj posjećenosti turističke destinacije Međimurja, a u sklopu muzeja bit će otvoreno nekoliko novih radnih mjesta.

Sl.18. Izvedbeno rješenje projekta „Rekonstrukcija i revitalizacija fortifikacije Starog grada Čakovec u Muzej nematerijalne baštine”

Izvor: Međimurska županija, medjimurska-zupanija.hr (10.1.2019.)

Varaždinska županija **„Razvoj integriranog prijevoza putnika i intermodalnog prijevoza tereta na području regije sjeverne Hrvatske“**

Opis: Projekt sufinancira Europska unija kroz Operativni program “Promet” iz prošlog financijskog razdoblja 2007. –2013. iz Europskog fonda za regionalni razvoj (85%), a ukupna vrijednost projekta iznosi 5.199.537,50 kuna. Projekt uključuje međusobnu

suradnju triju županija: Varaždinske, kao vodećeg partnera, zatim Međimurske i Koprivničko-križevačke županije.

Učinak: Ovim projektom želi se pridonijeti stvaranju djelotvornog, sigurnog i učinkovitog prometnog sustava triju spomenutih županija koji trenutno karakterizira nedostatak poprečne povezanosti, loša biciklistička infrastruktura, nekontroliran rast individualnog transporta, nezadovoljavajuće stanje javnog prijevoza te česta prometna zagušenja. Ovim će se projektom bolje i racionalnije povezati područja triju županija uspostavom integranog prijevoza putnika i time će se utjecati na poboljšanje kvalitete života građana.

Sl.19. Razvoj intermodalnog prijevoza putnika i intermodalnog prijevoza tereta na području regije sjeverna Hrvatska

Izvor: Azra d.o.o.- Agencija za razvoj Varaždinske županije, www.azra.hr (10.1.2019.)

Koprivničko-križevačka županija **„Prilika za sve 3“**

Opis: Projekt je odobren za financiranje u okviru natječaja „Osiguravanje pomoćnika u nastavi i stručnih komunikacijskih posrednika učenicima s teškoćama u razvoju u osnovnoškolskim i srednjoškolskim odgojno-obrazovnim ustanovama, faza III“ iz Europskog socijalnog fonda u vrijednosti 10.147.603,20 kuna. Specifični cilj projekta ogleda se u pružanju potpora i uključivanju ukupno 62 učenika s teškoćama u razvoju u 16 osnovnoškolskih i 6 srednjoškolskih odgojno-obrazovnih ustanova na području Županije.

Učinak: Zapošljavanje 56 novih osoba kao pomoćnika u nastavi za učenike s teškoćama u razvoju u osnovnim i srednjim školama na području Koprivničko-križevačke županije kojima će se pružiti nužno iskustvo kako bi u budućnosti lakše pronašli posao. Učinak se ogleda i u uvjetima poboljšanja obrazovnih mogućnosti, uspješnijoj socijalizaciji i emocionalnom funkcioniranju djece s teškoćama u razvoju.

Sl.20. Projekt „Prilika za sve 3“

Izvor: Pora – Razvojna agencija Koprivničko-križevačke županije, pora.com.hr (10.1.2019.)

Krapinsko-zagorska županija **“Poslovno-tehnološki inkubator Krapinsko-zagorske županije“**

Opis: Projekt izgradnje Poslovno-tehnološkog inkubatora Krapinsko-zagorske županije podrazumijeva uspostavu integriranog sustava za rast i razvoj poduzetništva, uključuje izgradnju objekta inkubatora s trinaest inkubacijskih prostora, višenamjensku dvoranu te edukacijsko-tehnološki prostor i inovativni laboratorij, kao i razvoj virtualnog inkubatora. Projekt se provodi u sklopu Operativnog programa „Konkurentnost i kohezija 2014 – 2020“ u ukupnoj vrijednosti 29.623.436,17 kuna.

Učinak: Poslovno-tehnološki inkubator na području Krapinsko-zagorske županije predstavljat će integrirani sustav (središte stručne, savjetodavne i mentorske pomoći) za potporu rasta i razvoja poduzetništva u Županiji. Također, služiti će kako bi pomogao malim obrtnicima/poduzetnicima u realizaciji njihovih poslovno-tehnoloških inicijativa u početnoj fazi rasta i razvoja.

Sl.21. Izvedbeno rješenje „Poslovno-tehnološki inkubator Krapinsko-zagorske županije“
Izvor: Krapinsko-zagorska županija, kzz.hr (12.10.2019.)

Grad Zagreb **“Modernizacija Zoološkog vrta grada Zagreba”**

Opis: Projekt modernizacije Zoološkog vrta grada Zagreba projekt je iz prošlog programskog razdoblja 2007. – 2013. godine vrijednosti 38.000.000.00 kuna. Zagrebački ZOO dobio je novi Istočni ulaz, edukativni centar i zgradu restorana, odmorište i vidikovac. Osim toga, novu nastambu na prvom otoku dobili su i dalmatinski pelikani, vrsta koja je nekada naseljavala i našu morskobalu, a uređenjem Labuđeg otoka zoološki se vrt proširio prvi put u više od 80 godina te je ovaj projekt općenito najveća investicija u proširenje sadržaja i obnovu od njegova osnutka.

Učinak: Projekt je nastao kao rezultat prepoznavanja potencijala i potreba za daljnjim jačanjem kapaciteta i atraktivnosti ponude ustanove s ciljem povećanja turističkoga i edukacijskoga potencijala te ponude grada Zagreba, kao i uspostave učinkovitijega sustava

upravljanja i poslovanja ustanove. Također, projekt je od izrazite važnosti za turističku prepoznatljivost grada, a utjecao je i na otvaranje novih radnih mjesta.

Sl.22. Projekt modernizacije Zoološkog vrta grada Zagreba
Izvor: Portal Poslovni.hr, poslovni.hr (12.10.2018.)

Zagrebačka župnija „Rugvica – Dugo Selo – sustav odvodnje i pročišćavanja otpadnih voda“

Opis: Projekt „Rugvica – Dugo Selo – sustav odvodnje i pročišćavanja otpadnih voda“ obuhvaća nadogradnju postojećeg uređaja za pročišćavanje otpadnih voda u Oborovskim Novakima na III. stupanj pročišćavanja, izgradnju 86,8 kilometara sekundarne kanalizacijske mreže s ukupno 10 crpnih stanica, četiri rasteretne građevine i cca. 2600 kućnih priključaka. Projekt „Rugvica – Dugo Selo“ sufinancira se sredstvima Europske unije iz Kohezijskog fonda, a ukupna vrijednost bespovratnih sredstava iznosi 121.542.125,00 kuna.

Učinak: Realizacijom ovog projekta ukupna stopa priključenosti (pokrivenosti) na kanalizacijski sustav u aglomeraciji povećat će se na oko 86% i time će se direktno utjecati na povećanje kvalitete života stanovnika.

Sl.23. Projekt „Rugvica – Dugo Selo – sustav odvodnje i pročišćavanja otpadnih voda“
Izvor: Ministarstvo zaštite okoliša i energetike, mzoip.hr (12.1.2019.)

Bjelovarsko-bilogorska županija

„Poboljšanje pristupa hitnoj zdravstvenoj zaštiti u Bjelovarsko-bilogorskoj županiji“ i „Poboljšanje pristupa dnevnoj bolnici u Općoj bolnici Bjelovar“

Opis: Potpisani su ugovori o dodjeli 70 milijuna kuna bespovratnih sredstava za projekte „Poboljšanje pristupa hitnoj zdravstvenoj zaštiti u Bjelovarsko-bilogorskoj županiji“ te „Poboljšanje pristupa dnevnoj bolnici u Općoj bolnici Bjelovar“ koji će omogućiti gradnju nove zgrade Opće bolnice Bjelovar.

Učinak: Projekt ima iznimnu važnost za zdravstvo Bjelovarsko-bilogorske županije, ali i puno šireg regionalnog područja budući da pacijenti dolaze i iz drugih županija. Nova zgrada Opće bolnice Bjelovar omogućit će objedinjenje svih kirurških djelatnosti te modernu novu dnevnu bolnicu i uvelike će poboljšati uvjete liječenja za oko 130 tisuća osiguranika koji svoju zdravstvenu zaštitu ostvaruju u bjelovarskoj Općoj bolnici.

Sl.24. Izvedbeno rješenje nove zgrade Opće bolnice Bjelovar

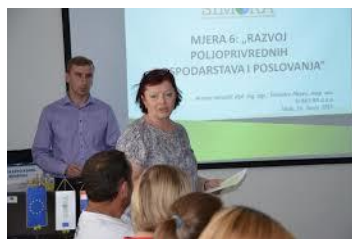
Izvor: Bjelovarsko-bilogorska županija, bbz.hr (12.1.2019.)

Sisačko-moslavačka županija

Projekti iz Fonda za ruralni razvoj (općenito)

Opis: Koordinator Simora istaknuo je kako smatra da projekti „Programa ruralnog razvoja“ imaju najveći učinak u prostoru. Takvim projektima poljoprivrednici najčešće dobivaju sredstva kao potporu za različite djelatnosti i smatra da je individualna pomoć najvažnija.

Učinak: Takvi projekti pomažu poljoprivrednicima novčanim sredstvima koja pomažu održavanju poljoprivrednih djelatnosti te pružaju nadu mladim ljudima u budućnost i potiču ih u želji da ostanu živjeti u ruralnim područjima Hrvatske.

Sl.25. Održavanje edukacija za poljoprivrednike o mogućnostima financiranja iz Fonda za ruralni razvoj

Izvor: Simora – Razvojna agencija Sisačko-moslavačke županije, simora.hr (13.1.2019.)

Karlovačka županija „Slatkovodni akvarij i muzej rijeka – Aquatika“

Opis: Projekt slatkovodnog akvarija Aquatike prepoznala je Europska unija podržavši njegovo sufinanciranje iz Europskog fonda za regionalni razvoj u okviru Operativnog programa „Regionalna konkurentnost 2007. – 2013.“ U sklopu projekta osiguran je iznos od 36.222.282,45 kuna, dok je ukupna vrijednost projekta bila 36.691.939,25 kuna. Projekt je realiziran u suradnji Grada Karlovca i Razvojne agencije Karlovačke županije, a da je riječ o iznimno važnom i značajnom projektu za Karlovac i Karlovačku županiju, svjedoči i činjenica da ga je u manje od godinu dana posjetilo više od 100.000 posjetitelja.

Učinak: Važnost je akvarija višestruka, kao jedinstvene turističke atrakcije za razvoj turizma grada Karlovca, za uključivanje svih onih gospodarstvenika koji u životu akvarija sudjeluju od samog početka gradnje, ili će suradnju započeti njegovom afirmacijom. Akvarij doprinosi ostvarenju strateških ciljeva grada koji se prvenstveno odnose na brigu za radna mjesta, turizam u funkciji razvoja grada i višu kvalitetu života stanovnika Karlovca.

Sl.26. Slatkovodni akvarij i muzej rijeka – Aquatika
Izvor: Aquatika, aquariumkalovac.com (13.1.2019.)

Zaključak

Osnovni cilj ovoga rada bio je doprinijeti spoznaji o iskorištavanju i učinkovitosti europskih fondova u regionalnom razvoju Središnje Hrvatske. Središnja Hrvatska promatra se kao vrlo kompleksna regija pri čemu je stavljen naglasak na analiziranje prostorne distribucije europskih projekata, odnosno distribucije ugovorenih sredstava na županijskoj razini u petogodišnjem razdoblju članstva Hrvatske u Europskoj uniji. Ovim radom dan je djelomičan uvid u korištenje potencijala koje Europska unija daje na raspologanje, opseg projekata, distribuciju sredstava na županijskoj razini. Kroz intervju su prikazani razlozi i objašnjenja postojećeg stanja kao i načini i savjeti za budućnost kako bi se povećalo iskorištavanje europskih fondova i povećao njihov učinak u prostoru.

Na početku rada postavljeno je šest hipoteza koje su se ovim ovim radom pokušale potvrditi ili opovrgnuti.

H1 „U petogodišnjem članstvu Hrvatske u Europskoj uniji svake se godine povećava broj ugovorenih projekata sufinanciranih iz europskih fondova.“ Ova hipoteza smatra se potvrđenom na temelju iznesenih statističkih podataka i intervjua s regionalnim koordinatorima koji su potvrdili kako su posljednje dvije godine bile najuspješnije u ukupnom petogodišnjem članstvu Hrvatske u Europskoj uniji.

H2 „Velike su razlike između razvijenijeg sjevernog dijela regije i nerazvijenog južnog dijela u iskorištavanju europskih fondova.“ Ova hipoteza nije potvrđena jer je iz prikaza distribucije projekata i ukupne njihove vrijednosti uočeno da su izražene velike razlike između operativnih programa te da nije moguće generalizirati podatke.

H3 „Gradovi kao jedinice lokalne samouprave povlače više sredstava iz europskih fondova nego općine.“ Ova hipoteza smatra se potvrđenom na temelju intervjua s regionalnim koordinatorima gdje su gotovo svi istaknuli da su gradovi u puno većoj prednosti u povlačenju sredstava od općina zbog većih proračunskih mogućnosti i radnih kapaciteta. Konkretni statistički podaci za ovu hipotezu nisu objavljeni.

H4 „Najveći pozitivan doprinos projekata sufinanciranih iz europskih fondova jesu veliki infrastrukturni projekti te nova radna mjesta.“ Ova je hipoteza potvrđena na temelju dostupne literature, odnosno publikacija koje je objavilo Ministarstvo regionalnog razvoja i

fondova Europske unije, i intervjua. Kroz intervju gotovo svi regionalni koordinatori složili su se s navedenim i kod primjera dobre prakse uglavnom su izdvojili upravo infrastrukturne projekte na kojima su kasnije osnovana nova radna mjesta. S druge strane, potrebno je naglasiti da je ipak i dalje najveći dio djelatnika zaposlen za vrijeme pripreme i provedbe projekta, dok je mali udio trajno zaposlenih osoba nakon njegova završetka.

H5 „Kako bi se stanje iskorištavanja europskih fondova poboljšalo, najvažnije da se reduciraju administrativni postupci.“ Ova se hipoteza smatra potvrđenom na temelju provednih intervjua s regionalnim koordinadorima gdje je većina istaknula kako je zahtijevna i komplicirana administracija i birokratiziranost jedan od najčešćih razloga zašto se potencijalni korisnici ne odlučuju na prijavu projekata. Kod jedinica lokalne samouprave to je najizraženije u malim općinama kojima nedostaje stručnih kapaciteta u tom području.

H6 „Europski fondovi imaju velik utjecaj na regionalni razvoj regije.“ Ova se hipoteza također smatra potvrđenom na temelju obrade statističkih podataka i same potvrde s terena putem intervjua s regionalnim koordinadorima. Utjecaj može biti direktan ili indirektan, ali svakako pridonosi napretku i razvoju na lokalnoj i/ili regionalnoj razini.

Na temelju iznesenih hipoteza smatram da su europski fondovi vrlo važni za daljnji razvoj regije, ali i Hrvatske općenito. Potencijal i potrebe su vrlo velike i vrlo je važno da se iskoriste sve mogućnosti koje su na raspolaganju kako bi se pomoglo svim područjima kako bi se ona unaprijedila te se na koncu barem pokušao ujednačiti regionalni razvoj regija. Takav pristup „pamaganju“ regija vrlo je važan i potreban s obzirom na sve aktualne demografske i gospodarske probleme s kojima se ona suočava. Kako bi se sve to odvijalo na pravilan i adekvatan način, najvažnije je da se u procesu programiranja, odnosno izrade programa, dobro uoče i razaznaju lokalne i regionalne potrebe i na taj način usmjeravaju ciljevi operativnih programa. S obzirom na to da se trenutno nalazimo na kraju velikog financijskog razdoblja 2014. –2020., upravo sada potrebno je staviti naglasak na najveće potrebe lokalnog stanovništva i maksimalno ga uključiti u programiranje kako bi se u sljedećoj financijskoj perspektivi, 2021. –2027. godine, europski fondovi bolje i učinkovitije koristili.

Zahvala

Zahvaljujem svim djelatnicima ustanova koji predstavljaju regionalne koordinate na području županija Središnje Hrvatske na izdvojenom vremenu i spremnosti za davanje odgovora, komentara, promišljanja i savjeta kako bi se stanje iskorištenosti i učinkovitosti europskih fondova u budućnosti povećalo i kako bi se oni učinili pristupačnijima svim potencijalnim korisnicima te kako bi njihov učinak bio što veći i značajniji za lokalni i regionalni razvoj.

Posebno zahvaljujem svom mentoru, izv. prof. dr. sc. A. Lukiću na strpljivosti, razumijevanju, podršci i savjetovanju pri provedbi ovog istraživanja i izradi rada.

Popis literature

Adams, N., Alden, J., Hariss, 2006: *Regional Development and Spatial Planning in an Englarged European Union*, Ashgate, UK.

Bognar, A., 2001: Geomorfološka regionalizacija Hrvatske, *Acta Geographica Croatica* 34 (1), 7–26.

Burić Pejčinović, M., 2010: Učinkovitost korištenja pretpristupnim fondovima Europske unije u Hrvatskoj, *Hrvatska javna uprava* 3, 651–664.

Crkvenčić, I., 1974: *Geografija SR Hrvatske I-VII*, Školska knjiga, Zagreb

Dobrinić, D., Lukić, A., Hajduković, D., 2017: Urbano ruralne veze u kontekstu prostornog uređenja, regionalnog i ruralnog razvoja, u: *Zbornik radova stručnog skupa Urbano-ruralne veze* (ur. Matković, I.), Sveti Martin na Muri, 19. – 20. rujna 2017, 33–43.

Faludi, A., 2009: A turning point in the development of European spatial planning? The Territorial Agenda of the European Union and the First Action Programme, *Progress in Planning* 71, 1–42.

Friganović, M., 1985: Demografsko-strukturne karakteristike gradskih i ostalih naselja SR Hrvatske, *Acta Geographica Croatica* 20 (1), 3–9.

Gelo, J., 1999: Ratni učinci na promjene demografskih struktura u Hrvatskoj, *Društvena istraživanja* 8 (5-6), 735–749.

Lukić, A. 2012: *Mozaik izvan grada – tipologija ruralnih i urbaniziranih naselja Hrvatske*, Meridijani, Sambor.

Malić, A., 1981: *Centralne funkcije i prometne veze naselja Središnje Hrvatske*, Zagreb.

Magaš, D., 2013: *Geografija Hrvatske*, Odjel za geografiju i Meridijani, Zadar.

Mečev, D., Vudrag, N., 2012: Utjecaj demografskog starenja na gospodarska kretanja u Republici Hrvatskoj, *Praktični menadžment* 3 (2), 37–41.

Nejašmić, I., Toskić, A., 2013: Starenje stanovništva pograničnih područja Republike Hrvatske, *Acta Geographica Croatica* 40 (1), 1–13.

Njegač, D., Pejnović D, 2000: Regionalna struktura Hrvatske, u: *Zbornik radova Hrvatskog geografskog kongresa*, Lovran.

Pejnović, D., 2004: Depopulacija županija i disparitet u regionalnom razvoju Hrvatske, *Društvena istraživanja* 13 (4–5), 701–726.

Pokos, N., 2017: Demografska obilježja stanovništva sjeverozapadne Hrvatske, *Radovi Zavoda za znanstveni rad Varaždin* 28, 155–174.

Rogić, V., 1983: Nacrt uvjetno homogene regionalizacije SR Hrvatske, *Hrvatski geografski glasnik* 45 (1), 75–89.

Toskić, A., Njegač, D., 2015: Urbani sustav kao osnova nove upravno-teritorijalne podjele Hrvatske, u: *Nova upravno-teritorijalna organizacija Hrvatske* (ur. Barbić, J.), HAZU, 47–64.

Vresk, M., 1990: *Grad u regionalnom i urbanom planiranju*, Školska knjiga, Zagreb.

Vresk, M., 1995: Regionalna struktura Hrvatske, *Hrvatski geografski glasnik* 57 (1), 55–69.

Živić, D., 2003: Demografske odrednice i posljedice starenja stanovništva Hrvatske, *Revija za socijalnu politiku* 10 (3), 317–319.

Živić, D., Pokos, N., Turk, I., 2005: Glavni demografski procesi u Hrvatskoj, *Hrvatski geografski glasnik* 67 (1), 27–42.

Popis izvora

Europski strukturni i investicijski fondovi za period 2014. – 2020. godine, Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije, eFondovi, efondovi.mrrfeu.hr (15.9.2018.)

Hrvatska 28. članica Europske unije, publikacija Ministarstva vanjskih i europskih poslova, Zagreb, 2014. godine, www.mvpep.hr (3.12.2018.)

Iskorištenost EU fondova po županijama do 31. kolovoza 2018. godine, Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije, razvoj.gov.hr (1.10.2018.)

Operational Programme Competitiveness and Cohesion 2014 – 2020 2014HR16M1OP001 - 4.1, European Commission, ec.europa.eu (15.11.2018.)

Operational Programme Efficient Human Resources 2014 – 2020 2014HR05M9OP001 - 1.3, European Commission, ec.europa.eu (15.11.2018.)

Popis stanovništva 2011, Priopćenje broj 7.1.1. T2/2013, Državni zavod za statistiku, www.dzs.hr (20.9.2018.)

Pet godina u EU, publikacija Ministarstva regionalnog razvoja i fondova Europske unije, Zagreb, 2018., struktturnifondovi.hr (3.12. 2018.)

Poslovni subjekti (aktivni) prema portalu Poslovna.hr, www.poslovna.hr (4.1.2019.)

Popis regionalnih koordinatora, Agencija za regionalni razvoj Republike Hrvatske, www.arr.hr (20.9.2018.)

Prikaz trendova u kretanju BDP-a županija na razini Hrvatske i EU, publikacija Hrvatske gospodarske komore, 2018.godine, Hrvatska gospodarska komora, www.hgk.hr (4.1.2019.)

Rural Development Programme of the Republic of Croatia for the Period 2014 – 2020, The European Agricultural Fund for Rural Development: Europe investing in rural areas, ruralnirazvoj.hr (15.10.2018.)

Uredba (EZ) broj 1059/2003. Europskog parlamenta i Vijeća od 26. svibnja 2003. o uspostavi Zajedničke klasifikacije prostornih jedinica za statistiku (NUTS), eur-lex.europa.eu, (10.10.2018.)

Vrijednosti indeksa razvijenosti i pokazatelja za izračun indeksa razvijenosti – jedinice područne (regionalne) samouprave, Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije, www.mrrfeu.hr (10.10.2018.)

Zakon o lokalnoj i područnoj (regionalnoj) samoupravi (NN 123/17), Zakon, www.zakon.hr (15.10.2018.)

Zakon o regionalnom razvoju Republike Hrvatske (NN 147/14), (NN 123/2017), Zakon, www.zakon.hr (15.10.2018.)

Zakon o uspostavi institucionalnog okvira za provedbu europskih strukturnih i investicijskih fondova u Republici Hrvatskoj u financijskom razdoblju od 2014./2020. (NN 92/2014), Zakon, www.zakon.hr (15.10.2018.)

Zakon o područjima od posebne državne skrbi (NN 09/19), Zakon, www.zakon.hr (15.1.2019.)

Izvori fotografija

Izvedbeno rješenje projekta „Rekonstrukcija i revitalizacija fortifikacije Starog grada Čakovec u Muzej nematerijalne baštine”, Međimurska županija, medjimurska-zupanija.hr (10.1.2019.)

Razvoj intermodalnog prijevoza putnika i intermodalnog prijevoza tereta na području regije sjeverne Hrvatske, Azra d.o.o. – Agencija za razvoj Varaždinske županije, www.azra.hr (10.1.2019.)

Projekt „Prilika za sve 3“, Pora – Razvojna agencija Koprivničko-križevačke županije, pora.com.hr (10.1.2019.)

Izvedbeno rješenje „Poslovno-tehnološki inkubator Krapinsko-zagorske županije“, Krapinsko-zagorska županija, kzz.hr (12.1.2019.)

Projekt „Modernizacija Zoološkog vrta grada Zagreba“, Portal Poslovni.hr, poslovni.hr (12.10.2018.)

Projekt „Rugvica – Dugo Selo – sustav odvodnje i pročišćavanja otpadnih voda“, Ministarstvo zaštite okoliša i energetike, mzoip.hr (12.1.2019.)

Izvedbeno rješenje projekta nove zgrade Opće bolnice Bjelovar, Bjelovarsko-bilogorska županija, bbz.hr (12.1.2019.)

Održavanje edukacija za poljoprivrednike o mogućnostima financiranja iz Fonda za ruralni razvoj, Simora – Razvojna agencija Sisačko-moslavačke županije, simora.hr (13.1.2019.)

Slatkovodni akvarij i muzej rijeka – Aquatika, Aquatika, aquariumkarlovac.com (13.1.2019.)

Prilozi

Popis tablica

Tab.1. Popis regionalnih koordinatora na području županija Središnje Hrvatske

Tab.2. Odabrani demografski pokazatelji (vitalni indeks, gustoća naseljenosti, koeficijent starenja i indeks starenja) na razini županija Središnje Hrvatske 2001. i 2011. godine

Tab.3. Broj i udio mladog, starog i zrelog stanovništva po županijama Središnje Hrvatske 2011. godine

Tab.4. BDP po stanovniku 2015. godine i broj aktivnih poslovnih subjekata na razini županija Središnje Hrvatske 2019. godine

Tab.5. Gospodarske grane s najvećim udjelom u BDP-u po županijama Središnje Hrvatske 2014. godine

Tab.6. Indeks razvijenosti s prikazanim vrijednostima osnovnih pokazatelja za županiju

Tab.7. Indeks razvijenosti s prikazanim vrijednostima standardiziranih pokazatelja za županiju

Tab.8. Europski strukturni i investicijski fondovi za period 2014. – 2020. godine

Popis slika

Sl.1. Položaj regije Središnja Hrvatska u Republici Hrvatskoj

Sl.2. Fizička karta regije Središnja Hrvatska

Sl.3. Broj stanovnika po županijama Središnje Hrvatske 1991., 2001. i 2011. godine

Sl.4. Gustoća naseljenosti naselja unutar županija Središnje Hrvatske 2011. godine

Sl. 5. Udjeli jedinica lokalne samouprave prema razvojnim skupinama indeksa razvijenosti iz 2017. godine na području Središnje Hrvatske

Sl.6. Vrijednost objavljenih natječaja prema operativnim programima Hrvatske 2016., 2017. i 2018. godine

Sl.7. Ukupan broj ugovorenih projekata prema Operativnom programu „Konkurentnost i kohezija“ po županijama Središnje Hrvatske do 31. kolovoza 2018. godine

Sl.8. Kumulativno ugovorena-bespovratna sredstva (HRK) kroz Operativni program „Konkurentnost i kohezija“ na području Središnje Hrvatske do 31. kolovoza 2018. godine

Sl.9. Udio u ukupnoj vrijednosti projekata po županijama kroz Operativni program „Konkurentnost i kohezija“ na razini Hrvatske do 31. kolovoza 2018. godine

- Sl.10. Ukupan broj ugovorenih projekata prema Operativnom programu „Učinkoviti ljudski potencijali“ po županijama Središnje Hrvatske do 31. kolovoza 2018. godine
- Sl.11. Kumulativno ugovorena-bespovratna sredstva (HRK) kroz Operativni program „Učinkoviti ljudski potencijali“ na području Središnje Hrvatske do 31. kolovoza 2018. godine
- Sl.12. Udio u ukupnoj vrijednosti projekata po županijama kroz Operativni program „Učinkoviti ljudski potencijali“ na razini Hrvatske do 31. kolovoza 2018. godine
- Sl.13. Udio u ukupnoj vrijednosti projekata po županijama kroz Operativni program „Učinkoviti ljudski potencijali“ na razini Središnje Hrvatske do 31. kolovoza 2018. godine
- Sl.14. Ukupan broj ugovorenih projekata prema „Programu ruralnog razvoja“ po županijama Središnje Hrvatske do 31. kolovoza 2018. godine
- Sl.15. Kumulativno ugovorena-bespovratna sredstva (HRK) kroz „Program ruralnog razvoja“ na području Središnje Hrvatske do 31. kolovoza 2018. godine
- Sl.16. Udio u ukupnoj vrijednosti projekata po županijama kroz „Program ruralnog razvoja“ na razini Hrvatske do 31. kolovoza 2018. godine
- Sl.17. Odabrani primjeri projekata s izraženim učinkom na lokalni i regionalni razvoj prema mišljenju regionalnih koordinatora
- Sl.18. Izvedbeno rješenje projekta „Rekonstrukcija i revitalizacija fortifikacije Starog grada Čakovec u Muzej nematerijalne baštine”
- Sl.19. Razvoj intermodalnog prijevoza putnika i intermodalnog prijevoza tereta na području regije sjeverne Hrvatske
- Sl.20. Projekt „Prilika za sve 3“
- Sl.21. Izvedbeno rješenje „Poslovno-tehnološki inkubator Krapinsko-zagorske županije“
- Sl.22. Projekt „Modernizacija Zoološkog vrta grada Zagreba“
- Sl.23. Projekt „Rugvica – Dugo Selo – sustav odvodnje i pročišćavanja otpadnih voda“
- Sl.24. Izvedbeno rješenje projekta nove zgrade Opće bolnice Bjelovar
- Sl.25. Održavanje edukacija za poljoprivrednike o mogućnostima financiranja iz Fonda za ruralni razvoj
- Sl.26. Slatkovodni akvarij i muzej rijeka – Aquatika

Popis jedinica lokalne samoprave po razvojnim skupinama i indeksu razvijenosti

Jedinica lokalne samoprave (JLS)	Županija	Razvojna skupina JLS	Indeks razvijenosti
Zagreb	Zagreb	8	116.560
Sveta Nedelja	Zagrebačka	8	112.070
Zaprešić	Zagrebačka	8	111.546
Varaždin	Varaždinska	8	111.022
Samobor	Zagrebačka	8	110.923
Koprivnica	Koprivničko-križevačka	8	108.851
Velika Gorica	Zagrebačka	8	108.378
Čakovec	Međimurska	8	108.373
Stupnik	Zagrebačka	8	108.139
Zabok	Krapinsko-zagorska	8	107.746
Šenkovec	Međimurska	7	107.588
Dugo Selo	Zagrebačka	7	106.639
Stubičke Toplice	Krapinsko-zagorska	7	106.568
Brdovec	Zagrebačka	7	106.182
Karlovac	Karlovačka	7	105.579
Ludbreg	Varaždinska	7	105.544
Pušća	Zagrebačka	7	105.438
Jastrebarsko	Zagrebačka	7	105.052
Krapina	Krapinsko-zagorska	7	104.990
Oroslavje	Krapinsko-zagorska	7	104.749
Bistra	Zagrebačka	7	104.578
Marija Gorica	Zagrebačka	6	104.371
Ivanić Grad	Zagrebačka	6	104.311
Zlatar Bistrica	Krapinsko-zagorska	6	104.156
Gornji Kneginec	Varaždinska	6	104.099
Klinča Sela	Zagrebačka	6	103.979
Hum na Sutli	Krapinsko-zagorska	6	103.796
Krapinske Toplice	Krapinsko-zagorska	6	103.638
Strahoninec	Međimurska	6	103.386
Donja Stubica	Krapinsko-zagorska	6	103.087
Bjelovar	Bjelovarsko-bilogorska	6	103.016
Veliki Bukovec	Varaždinska	6	102.943
Sisak	Sisačko-moslavačka	6	102.913
Varaždinske Toplice	Varaždinska	6	102.879
Križevci	Koprivničko-križevačka	6	102.822
Kutina	Sisačko-moslavačka	6	102.717
Konjščina	Krapinsko-zagorska	6	102.692
Ivanec	Varaždinska	6	102.687
TrnovecBartolovečki	Varaždinska	6	102.685
Vrbovec	Zagrebačka	6	102.657
Prelog	Međimurska	6	102.633
Sveti Ivan Zelina	Zagrebačka	6	102.472
Luka	Zagrebačka	6	102.376
Sveti Ilija	Varaždinska	6	102.334
Duga Resa	Karlovačka	6	102.249
Nedelišće	Međimurska	5	102.221
Novi Marof	Varaždinska	5	102.144

Daruvar	Bjelovarsko-bilogorska	5	102.106
Ogulin	Karlovačka	5	102.052
Jakovlje	Zagrebačka	5	102.045
Đurđevac	Koprivničko-križevačka	5	102.002
Marija Bistrica	Krapinsko-zagorska	5	101.816
Veliko Trgovišće	Krapinsko-zagorska	5	101.729
Ljubešćica	Varaždinska	5	101.710
Zlatar	Krapinsko-zagorska	5	101.665
Bedekovčina	Krapinsko-zagorska	5	101.576
Sračinec	Varaždinska	5	101.568
Sveti Križ Začretje	Krapinsko-zagorska	5	101.499
Pisarovina	Zagrebačka	5	101.431
Radoboj	Krapinsko-zagorska	5	101.274
Kravarско	Zagrebačka	5	101.217
Križ	Zagrebačka	5	101.168
Sveti Juraj na Bregu	Međimurska	5	101.152
Kalinovac	Koprivničko-križevačka	5	101.041
Beretinec	Varaždinska	5	101.023
Klanjec	Krapinsko-zagorska	5	100.995
Kloštar Ivanić	Zagrebačka	5	100.861
Sveta Marija	Međimurska	5	100.643
Mursko Središće	Međimurska	5	100.567
Pregrada	Krapinsko-zagorska	5	100.551
Vidovec	Varaždinska	5	100.452
Rugvica	Zagrebačka	5	100.384
Donji Kraljevec	Međimurska	5	100.253
Novi Golubovec	Krapinsko-zagorska	5	100.221
Đurmanec	Krapinsko-zagorska	5	100.177
Ozalj	Karlovačka	5	100.149
Jesenje	Krapinsko-zagorska	5	100.144
Pribislavec	Međimurska	5	100.142
Rakovica	Karlovačka	5	100.131
Draganić	Karlovačka	4	99.978
Tuhelj	Krapinsko-zagorska	4	99.968
Jalžabet	Varaždinska	4	99.901
Popovača	Sisačko-moslavačka	4	99.899
Petrijanec	Varaždinska	4	99.787
Sveti Martin na Muri	Međimurska	4	99.709
Brckovljani	Zagrebačka	4	99.690
Bedenica	Zagrebačka	4	99.690
Lipovljani	Sisačko-moslavačka	4	99.681
Vinica	Varaždinska	4	99.659
Dubravica	Zagrebačka	4	99.604
Lekenik	Sisačko-moslavačka	4	99.600
Breznica	Varaždinska	4	99.510
Maruševec	Varaždinska	4	99.439
Kotoriba	Međimurska	4	99.403
Lepoglava	Varaždinska	4	99.327
Klenovnik	Varaždinska	4	99.323
Josipdol	Karlovačka	4	99.293
Gornji Mihaljevec	Međimurska	4	99.232

Hrašćina	Krapinsko-zagorska	4	99.085
Gornja Stubica	Krapinsko-zagorska	4	99.019
Kumrovec	Krapinsko-zagorska	4	98.990
Goričan	Međimurska	4	98.948
Koprivnički Ivanec	Koprivničko-križevačka	4	98.881
Dekanovec	Međimurska	4	98.772
Mače	Krapinsko-zagorska	4	98.732
Petrinja	Sisačko-moslavačka	4	98.690
Lobor	Krapinsko-zagorska	4	98.667
Breznički Hum	Varaždinska	4	98.662
Čazma	Bjelovarsko-bilogorska	4	98.594
Kamanje	Karlovačka	4	98.521
Mihovljan	Krapinsko-zagorska	4	98.413
Novigrad Podravski	Koprivničko-križevačka	4	98.346
Molve	Koprivničko-križevačka	4	98.251
Vratišinec	Međimurska	4	98.232
Petrovsko	Krapinsko-zagorska	4	98.211
Gradec	Zagrebačka	4	98.163
Belica	Međimurska	4	98.155
Budinsčina	Krapinsko-zagorska	4	98.152
Barilović	Karlovačka	4	98.077
Delekovec	Koprivničko-križevačka	4	98.071
Novska	Sisačko-moslavačka	4	98.048
Kraljevec na Sutli	Krapinsko-zagorska	4	98.031
Drnje	Koprivničko-križevačka	4	98.002
Velika Ludina	Sisačko-moslavačka	4	97.980
Bosiljevo	Karlovačka	4	97.849
Donja Dubrava	Međimurska	3	97.808
Mali Bukovec	Varaždinska	3	97.794
Peteranec	Koprivničko-križevačka	3	97.793
Donji Vidovec	Međimurska	3	97.777
Orle	Zagrebačka	3	97.745
Selnica	Međimurska	3	97.722
Žakanje	Karlovačka	3	97.697
Lasinja	Karlovačka	3	97.598
Sveti Đurđ	Varaždinska	3	97.575
Cestica	Varaždinska	3	97.498
Virje	Koprivničko-križevačka	3	97.493
Koprivnički Bregi	Koprivničko-križevačka	3	97.333
Krašić	Zagrebačka	3	97.263
Mala Subotica	Međimurska	3	97.144
Visoko	Varaždinska	3	97.108
Podturen	Međimurska	3	97.098
Garešnica	Bjelovarsko-bilogorska	3	97.077
Štrigova	Međimurska	3	97.022
Domašinec	Međimurska	3	96.986
Podravske Sesvete	Koprivničko-križevačka	3	96.977
Pokupsko	Zagrebačka	3	96.685
Hercegovac	Bjelovarsko-bilogorska	3	96.672
Zagorska Sela	Krapinsko-zagorska	3	96.458
Kalnik	Koprivničko-križevačka	3	96.317

Netrećić	Karlovačka	3	96.030
Orehovica	Međimurska	3	96.007
Hlebine	Koprivničko-križevačka	3	95.966
Rakovec	Zagrebačka	3	95.951
Dubrava	Zagrebačka	3	95.912
Sveti Ivan Žabno	Koprivničko-križevačka	3	95.864
Rasinja	Koprivničko-križevačka	3	95.837
Bednja	Varaždinska	3	95.495
Gola	Koprivničko-križevačka	2	95.445
Martijanec	Varaždinska	2	95.399
Legrad	Koprivničko-križevačka	2	95.362
Grubišno Polje	Bjelovarsko-bilogorska	2	95.326
Generalski Stol	Karlovačka	2	95.228
Slunj	Karlovačka	2	95.185
Sirač	Bjelovarsko-bilogorska	2	95.160
Desinić	Krapinsko-zagorska	2	94.945
Topusko	Sisačko-moslavačka	2	94.870
Gornja Rijeka	Koprivničko-križevačka	2	94.517
Preseka	Zagrebačka	2	94.484
Ribnik	Karlovačka	2	94.462
Kloštar Podravski	Koprivničko-križevačka	2	94.378
Veliko Trojstvo	Bjelovarsko-bilogorska	2	94.313
Ferdinandovac	Koprivničko-križevačka	2	94.300
Sveti Petar Orehovec	Koprivničko-križevačka	2	94.283
Martinska Ves	Sisačko-moslavačka	2	94.195
Farkaševac	Zagrebačka	2	94.174
Hrvatska Kostajnica	Sisačko-moslavačka	2	94.130
Sokolovac	Koprivničko-križevačka	2	93.950
Velika Trnovitica	Bjelovarsko-bilogorska	2	93.947
Novo Virje	Koprivničko-križevačka	2	93.727
Tounj	Karlovačka	2	93.689
Rovišće	Bjelovarsko-bilogorska	2	93.530
Veliki Grđevac	Bjelovarsko-bilogorska	2	93.288
Šandrovac	Bjelovarsko-bilogorska	2	93.264
Končanica	Bjelovarsko-bilogorska	2	92.963
Ivanska	Bjelovarsko-bilogorska	2	92.839
Štefanje	Bjelovarsko-bilogorska	2	92.817
Jasenovac	Sisačko-moslavačka	1	92.674
Kapela	Bjelovarsko-bilogorska	1	92.603
Donja Voća	Varaždinska	1	92.466
Nova Rača	Bjelovarsko-bilogorska	1	92.270
Berek	Bjelovarsko-bilogorska	1	91.822
Severin	Bjelovarsko-bilogorska	1	91.653
Dežanovac	Bjelovarsko-bilogorska	1	91.382
Glina	Sisačko-moslavačka	1	91.167
Velika Pisanica	Bjelovarsko-bilogorska	1	90.260
Vojnić	Karlovačka	1	89.870
Zrinski Topolovac	Bjelovarsko-bilogorska	1	89.158
Saborsko	Karlovačka	1	88.498
Majur	Sisačko-moslavačka	1	88.447
Sunja	Sisačko-moslavačka	1	88.286

Cetingrad	Karlovačka	1	87.820
Hrvatska Dubica	Sisačko-moslavačka	1	87.636
Žumberak	Zagrebačka	1	87.097
Plaški	Karlovačka	1	87.053
Krnjak	Karlovačka	1	86.956
Đulovac	Bjelovarsko-bilogorska	1	86.737
Dvor	Sisačko-moslavačka	1	84.416
Donji Kukuruzari	Sisačko-moslavačka	1	83.110
Gvozd	Sisačko-moslavačka	1	80.584

Iskorištenosti EU fondova za razdoblje 2014. – 2020. po županijama

31. kolovoza 2018.

OPKK – Operativni program „Konkurentnost i kohezija“

Teritorijalna jedinica	Broj projekata	Kumulativno ugovoreno – bespovratna sredstva (HRK)	Ugovoreno bespovratna sredstva (EUR)	Udio u ukupnoj vrijednosti projekata na razini RH
Grad Zagreb	744	9.844.492.032	1.295.327.899	30,39 %
Dubrovačko-neretvanska	44	4.449.902.762	585.513.521	13,74 %
Primorsko-goranska	347	2.938.036.229	386.583.714	9,07 %
Osječko-baranjska	268	1.670.322.600	219.779.289	5,16 %
Koprivničko-križevačka	79	1.460.228.679	192.135.352	4,51 %
Istarska	197	1.241.998.614	163.420.870	3,83 %
Zagrebačka	240	1.209.794.498	159.183.487	3,73 %
Krapinsko-zagorska	129	1.153.484.237	151.774.242	3,56 %
Šibensko-kninska	63	1.140.525.735	150.069.176	3,52 %
Vukovarsko-srijemska	165	1.046.744.886	137.729.590	3,23 %
Zadarska	74	1.000.292.706	131.617.461	3,09 %
Varaždinska	146	935.378.293	123.076.091	2,89 %
Splitsko-dalmatinska	188	881.134.401	115.938.737	2,72 %
Sisačko-moslavačka	136	653.546.336	85.992.939	2,02 %
Međimurska	156	616.999.446	81.184.138	1,90 %
Požeško-slavonska	132	587.901.856	77.355.507	1,81 %
Virovitičko-podravska	70	475.317.422	62.541.766	1,47 %
Ličko-senjska	35	317.581.888	41.787.090	0,98 %
Brodsko-posavska	115	277.849.498	36.559.144	0,86 %
Karlovačka	75	252.996.395	33.288.999	0,78 %
Bjelovarsko-bilogorska	81	239.872.193	31.562.131	0,74 %
UKUPNO	3484	32.394.400.705	4.262.421.145	100,00 %

OPULJP – Operativni program „Učinkoviti ljudski potencijali“

Teritorijalna jedinica	Broj projekata	Kumulativno ugovoreno – bespovratna sredstva (HRK)	Ugovoreno bespovratna sredstva (EUR)	Udio u ukupnoj vrijednosti projekata na razini RH
RH	48	2.526.406.751	332.421.941	55,15 %
više županija	125	277.182.003	36.471.316	6,05 %
Osječko-baranjska	68	210.826.314	27.740.305	4,60 %
Grad Zagreb	57	186.383.450	24.524.138	4,07 %
Splitsko-dalmatinska	61	169.874.601	22.351.921	3,71 %
Vukovarsko-srijemska	54	152.896.553	20.117.967	3,34 %
Brodsko-posavska	32	108.138.739	14.228.782	2,36 %
Sisačko-moslavačka	43	100.529.273	13.227.536	2,19 %
Zagrebačka	27	81.490.401	10.722.421	1,78 %
Bjelovarsko-bilogorska	23	73.344.447	9.650.585	1,60 %
Šibensko-kninska	34	72.336.886	9.518.011	1,58 %
Varaždinska	24	69.688.154	9.169.494	1,52 %
Karlovačka	28	66.559.914	8.757.883	1,45 %
Požeško-slavonska	25	57.520.798	7.568.526	1,26 %
Primorsko-goranska	30	56.378.189	7.418.183	1,23 %
Zadarska	25	56.069.677	7.377.589	1,22 %
Koprivničko-križevačka	27	55.206.906	7.264.067	1,21 %
Krapinsko-zagorska	13	55.121.941	7.252.887	1,20 %
Međimurska	27	54.772.038	7.206.847	1,20 %
Virovitičko-podravska	23	51.346.727	6.756.148	1,12 %
Istarska	17	39.858.585	5.244.551	0,87 %
Ličko-senjska	15	31.200.901	4.105.382	0,68 %
Dubrovačko-neretvanska	14	28.118.974	3.699.865	0,61 %
UKUPNO	840	4.581.252.223	602.796.345	100,00 %

PRR – „Program ruralnog razvoja“

Teritorijalna jedinica	Broj projekata	Kumulativno ugovoreno – bespovratna sredstva (HRK)	Ugovoreno bespovratna sredstva (EUR)	Udio u ukupnoj vrijednosti projekata na razini RH
Osječko-baranjska	13.490	1.245.226.928,21	163.845.648,45	13,65 %
Bjelovarsko-bilogorska	13.157	752.511.533,19	99.014.675,42	8,25 %
Sisačko-moslavačka	12.682	684.252.088,56	90.033.169,55	7,50 %
Vukovarsko-srijemska	9.544	613.898.060,52	80.776.060,59	6,73 %
Virovitičko-podravska	9.851	587.445.557,71	77.295.468,12	6,44 %
Zagrebačka	11.393	544.156.858,33	71.599.586,62	5,96 %
Ličko-senjska	8.469	462.156.405,47	60.810.053,35	5,06 %
Brodsko-posavska	11.255	440.500.736,48	57.960.623,22	4,83 %
Karlovačka	8.827	426.558.272,26	56.126.088,46	4,67 %
Istarska	6.975	423.918.871,92	55.778.798,94	4,65 %
Koprivničko-križevačka	10.711	357.271.886,65	47.009.458,77	3,92 %
Zadarska	9.206	346.128.891,18	45.543.275,16	3,79 %
Splitsko-dalmatinska	10.023	328.645.249,86	43.242.796,03	3,60 %
Varaždinska	10.124	324.465.354,20	42.692.809,76	3,56 %
Krapinsko-zagorska	12.135	297.196.888,09	39.104.853,70	3,26 %
Požeško-slavonska	6.988	287.567.118,77	37.837.778,79	3,15 %
Međimurska	4.496	260.324.693,03	34.253.249,08	2,85 %
Primorsko-goranska	3.008	213.582.435,93	28.102.952,10	2,34 %
Grad Zagreb	4.371	208.664.593,76	27.455.867,60	2,29 %
Dubrovačko-neretvanska	7.495	169.245.227,32	22.269.108,86	1,85 %
Šibensko-kninska	6.534	151.661.999,65	19.955.526,27	1,66 %
Inozemstvo	14	205.951,52	27.098,88	0,00 %
UKUPNO	190.748	9.125.585.602,62	1.200.734.947,71	100,00 %

Pitanja za intervju s regionalnim koordinatorima

1. Kolika je vrijednost sredstava koja trenutno imate u pripremi i provedbi na razini županije? Koja godina je bila najuspješnija (općenito u povlačenju sredstava i vama)?
2. Jeste li ostvarili zamišljene planove? Koliki je postotak svih apliciranih projekata koji su dobili sredstva iz europskih fondova?
3. Koji je najveći doprinos projekata sufinanciranih iz Europskih fondova? Kako oni utječu na regionalni razvoj naselja/općine/grada/županije/regije?
4. Koliko su projekti efikasni u smislu otvaranja novih radnih mjesta?
5. Koji je, po vama, dosad bio najuspješniji projekt koji je imao najveći učinak na regionalni razvoj naselja/općine/grada/županije/regije?
6. Koji/kakvi projekti dobivaju najveća sredstva?
7. Postoje li razlike između gradskih i ruralnih područja u iskorištavanju sredstava iz europskih fondova? Kako ih objašnjavate?
8. Zašto Republika Hrvatska u tako slaboj mjeri iskorištava sredstva koja su predviđena za njezin razvoj?
9. Što je potrebno učiniti u budućnosti kako bi se povećalo iskorištavanje sredstava? Kakve trendove očekujete u budućnosti?
10. Na koji način informirate stanovništvo o njihovim mogućnostima u području iskorištavanja sredstava? Organizirate li edukacije? Kako dodatno aktivirati stanovništvo i potaknuti veće iskorištavanje europskih fondova?

Popis regionalnih koordinatora na području Središnje Hrvatske

Županija	Regionalni koordinator	Odgovorna osoba	Kontakt
Bjelovarsko-bilogorska županija	Razvojna agencija Bjelovarsko-bilogorske županije	Direktor: Mario Ferić Tel: +385(0)43 225 - 999 info@rerabbz.hr mario@rerabbz.hr GSM +385(0)99 399 21 22	Dr. A. Starčevića 8, 43000 Bjelovar Tel: +385(0)43 225 999 Fax: +385(0)43 225 998 info@rerabbz.hr www.rerabbz.hr
Karlovačka županija	Regionalna razvojna agencija Karlovačke županije	Direktor: dr.sc. Viktor Šegrt vsegrt@ra-kazup.hr	J. Haulika 14, 47 000 Karlovac Tel: +385(0)47 612 800 Fax: +385(0)47 609 499 tajnistvo@ra-kazup.hr www.ra-kazup.hr
Koprivničko-križevačka županija	PORA Regionalna razvojna agencija Koprivničko-križevačke županije	Ravnateljica: Melita Birčić Gsm +385(0)99 218 44 50 melita.bircic@pora.com.hr	Florijanski trg 4, 48000 Koprivnica Tel: +385(0)48 621 978 Fax: +385(0)48 621 957 info@pora.com.hr www.pora.com.hr
Krapinsko-zagorska županija	Zagorska razvojna agencija	Direktorica: Karolina Barilar karolina@zara.hr gsm +385(0)91 329 2534	Frana Galovića 1b, 49 000 Krapina Tel: +385(0)49 373 161 Fax: +385(0)49 301 290 zara@zara.hr www.zara.hr
Međimurska županija	Javna ustanova za razvoj Međimurske županije REDEA	Direktorica: Sandra Polanec Marinović Tel: +385(0)40 395 517 Gsm: +385(0)99 212 0594 sandra@redea.hr	Bana Josipa Jelačića 22, 40 000 Čakovec Tel: +385(0)40 395 560 Fax: +385(0)40 395 142 ana.kralj@redea.hr redea@redea.hr www.redea.hr
Sisačko-moslavačka županija	Regionalni koordinator Sisačko-moslavačke županije	Direktor: privremeni ravnatelj Mario Čelan mario_celan@yahoo.com Tel: +385(0)44 544 204	Rimska 28, 44000 Sisak Tel: +385(0)44 544 204 Fax: +385(0)44 544 206 simora@simora.hr www.simora.hr

Varaždinska županija	Javna ustanova za regionalni razvoj Varaždinske županije	Ravnatelj: Krunoslav Lukačić krunoslav.lukacic@azra.hr	Kratka 1, 42000 Varaždin Tel: +385(0)42 422 200 Fax: +385(0)42 422 208 info@azra.hr www.azra.hr
Zagrebačka županija	Regionalna razvojna agencija Zagrebačke županije d.o.o. za promicanje regionalnog razvoja	Direktor: Zlatko Herček gsm +385(0)98 235 119	Ivana Lučića 2a/XIII, 10 000 Zagreb Tel: +385(0)1 6556 052 Fax: +385(0)1 6556 053 info@zacorda.hr www.zacorda.hr
Grad Zagreb	Razvojna agencija Zagreb za koordinaciju i poticanje regionalnog razvoja	Pročelnica: Sanja Jerković sanja.jerkovic@zagreb.hr	Ulica Republike Austrije 18, Zagreb Tel: +385(0)1 6101 840 Fax: +385(0)1 6101 881 strategija@zagreb.hr sanja.senicnjak@zagreb.hr snjezana.ivic-pavlovski@zagreb.hr karolina.bui@zagreb.hr sonja.socivica@zagreb.hr nikola.petkovic@zagreb.hr url www.zagreb.hr

